

EL SANTO EVANGELIO SEGUN SAN MARCOS

TU'UN VA'A NI CHAA SAN MARCOS

Juan, chaa skuánducha

1 Yá'a kéj'á'á tú'un va'a máá Jesucristo, Se'e Dios. ²Te súan ni chaa Isaías tutu, chi chaa jáni tu'un Dios ni kuu-de sáa: Kuni so'o-ró, chi tájí-rí ndajá'a-rí kuxnúu-de jaa-de sátu'a-de ichi-ro. ³Te ndajá'a-ún, kana jaa-de onde nuu nú'un té'é: Sátu'a-ró íchi máá Jító'o-yo te sándóo-ró íchi-yá, achí-de, áchí Isaías. ⁴Te Juan, ni skuánducha-dé onde nuu nú'un té'é. Te ni jani-de tu'un jánducha jíin tú'un nakani iní, náv'a sá'a Dios tuká'nu iní nuu kuáchi. ⁵Te ni chakoyo taká ñayivi ndañúu Judea, jíin taká ñayivi núu Jerusalén. Te ni skuánducha-dé-i iní yucha Jordán. Te kánakani ndaa-i kuáchi-i yúan. ⁶Te sa'ma ní nu'un Juan ni kuu ixí camello, jíin íin sánchii ñii nú'ni chii-de. Te ni yee-dé ndikuá'yú jíin ndúxi yokó yuku. ⁷Te ni jani-de tu'un: Ichi yatá-rí vai in I'a kúñá'nu-ga vásá rúu, ja tú kúñá'nu-ri jukuíta ndee-ri te ndájí-rí ñii yí'i ndijan-yá, áchí-de. ⁸Te ruu, chi jíin ndúcha skuánducha-rí róo jíná'an-ró, ko I'a-ún, chi jíin

Espíritu Santo skuánducha-yá róo, áchí Juan.

Ja ní janducha Jesús ni sá'a Juan

⁹Te ni kuu kiví. Te Jesús, ni kenda-ya núu Nazaret ndañúu Galilea. Te ni janducha-yá ni sá'a Juan iní yucha Jordán. ¹⁰Te ni nana-ni-ya iní nducha-ún. Te ni jini-ya já ní nuña andíví. Te Espiritu ni jungava sikí-yá nátu'un paloma. ¹¹Te ichi ándíví ní kenda in tu'un ni ka'an: Máa-ró kúu Se'e-ri, te kúndá'ú iní-ri róo. Te kúsi iní-ri jíin-ró. Achí.

Sikí já ní jito nchaá tá'an Satanás jíin-yá

¹²Yúan-na te máá Espiritu, ni chundá'á-ni-ya kuá'an-ya ondé nu'un té'é. ¹³Te ni kanchaa-ya núu nú'un té'é yúan uu xiko kiví, te vásá ní jito nchaá tá'an Satanás jíin-yá. Te ni kandee-ya jíin kíti xáan. Te máni ndajá'a ándíví ní kajatínu nuu-yá.

Ndasa ni kej'á'á Jesús jáni-ya tú'un

¹⁴Yúan-na te onde ni kiví Juan vekaa, te ni jaa Jesús ndañúu

Galilea, jáni-ya tú'un va'a Dios. ¹⁵Te ni kachi-ya: A ni jinu kivi, te a yani koo nuu nuu tá'ú Dios tiñu. Nakani ini jíná'an-ró, te kandíja-ró tú'un va'a-ya.

Ja ní kana-ya xiní kúun tá'an cháa

¹⁶Te ni ja'a-ya xíin mar Galilea kua'an-ya. Te ni jini-ya núu Simón jíin nání-de Andrés, káskuíta ka'nu-de nunu-dé ini mar, chi cháa kátiin tiyáká kákuu-de. ¹⁷Te ni ka'an Jesús jíin-de: Kundikin ruu kikoyo-ró, te ná násá'a-ri róo cháa tiin ñayivi. Achí-ya. ¹⁸Yúan-na te ni kaxndóo-ni-de nunu-dé. Te ni kandikin-de-ya. ¹⁹Te ni jika-ya íin tí'lí-ga. Te ni jini-ya núu Jacobo jíin nání-de Juan. Se'e Zebedeo kákuu cháa-ún. Suni ká'jin cháa-ún ini barco, kánaku'ni-de nunu-dé. ²⁰Te ni kana-ni-ya xiní-dé. Te ni kaskéndo-de táa-de Zebedeo ini barco-ún jíin mozo-de, te kuangoyo-de yata-yá.

Ja ní keñi'in-ya tachí káni

²¹Te ni kivi koyo-de ini nuu Capernaum. Te taká kivi ndétatú ni kivi-ni Jesús ini ve'e sinagoga, te ni stá'an-ya tú'un. ²²Te ni kanaa ini-i kájni so'o-i tu'un stá'an-ya, chi ni stá'an-ya nátu'un cháa ndíso tíñu, nasu nátu'un cháa káchaa tutu. ²³Te ini ve'e sinagoga-ún kándeé iin cháa tá'an tachí káni. Te cháa-ún, ni kana kó'ó-de: ²⁴Naún kuní-ní jíin-ná jíná'an-ná, Jesús nuu Nazaret. Vai-ní xnáa-ní náa náún. A jiní-ná na ní kúu, cháa ío ndoo nuu Dios, achí. ²⁵Te Jesús, ni ka'an xa'an-yá jíin: Kasu yu'u-ro, te kenda-ró-de, achí-ya. ²⁶Te máa

tachí káni-ún, xa'an ní ja'ni yí'í chaa-ún. Te ni kana jíkó'ó. Te ni kenda kua'an ini-de. ²⁷Te ndivii-í ni kanaa ini-i kánde'é-i. Te kándatu'ún máa-i: Naún kúu ya'á. Tu'un jáa kúu náún, chi tá'ú ní'in-de tiñu nuu tachí káni, te káandatu nuu-dé, achí-i. ²⁸Te ni jicha nuu-ni tu'un-ya kuá'an ní taká ndañúu ja ní jíkó ndúu yu'úu Galilea. ²⁹Te ni káandenda-ni-ya ini ve'e sinagoga. Te ni chakoyo-ya jíin Jacobo jíin Juan onde ve'e Simón jíin Andrés. ³⁰Te náchisó Simón, kátuu-ñá yí'í kiji-ña. Te ni kaka'an-ni-de jíin-yá ndasa kuu máa-ña. ³¹Yúan-na te ni jaa-ya. Te ni tiin-ya ndá'a-ñá. Te ni ndukani-ya-ñá. Te ni kee-ni kiji-ún-ña. Te ni jatíñu-ña núu-ya jíná'an-ya.

Ja ní nasáva'a-ya kuá'a ñayivi káku'u

³²Te nuu ní ini, ni kee ndikandii, te ni chakoyo cháa kándiso ñayivi káku'u, jíin ñayivi tá'an tachí káni. ³³Te taká ñayivi núu-ún, ni kakutútú-i yuxé'é yúan. ³⁴Te ni nasáva'a-ya kuá'a ñayivi káku'u tini nuu kué'e. Te ni kiñi'in-ya kuá'a tachí káni kája'an. Te tú ní já'a-ya tú'un ka'an tachí káni-ún, chi a kájni-ún-yá.

Ja ní jikan ta'u-yá nuu nú'un té'é

³⁵Te ña'an xa'an ní ndukoo-ya, onde ná ñnaa-gá. Te ni kenda-ya te kua'an-ya íin lugar ñu'un té'é. Te yúan ni jikan ta'u-yá. ³⁶Te Simón jíin cháa káxiukú jíin-de, ni kandikin-de-ya. ³⁷Te ni kanani'in-dé-ya. Te káka'an-de jíin-yá: Taká ñayivi, kánandúkú-i ní, achí-de. ³⁸Te ni kachi-ya jíin-de:

Ná kí'on sáva-ga ñuu káxiukú yáni, náv'a kani-ri tu'un yúan, chi ja yúan ní chaa-ri. Achí-ya. ³⁹Te kua'an-ya. Te ni jani-ya tú'un iní taká ve'e sinagoga ní ndáñú Galilea. Te ni kiñi'in-ya tachí káni kája'an.

Ja ní nasáva'a-ya ñin chaa té'yu ndi'yi

⁴⁰Te ñin chaa té'yu ndi'yi, ni chaa-de nuu-yá. Te ni jukuiñi jítí-de nuu-yá, ká'an nda'ú-de jíin-yá: Nú kuni-ní, te kuu nasándoo-ní náá, áchí-de. ⁴¹Te Jesús, ni kundá'ú iní-ya-dé. Te ni skáa-ya nda'a-yá. Te ni ké'é-yá-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kuni-ri. Ná ndúndoo-ró. Achí-ya. ⁴²Te máá súan-ni ni ka'an-ya, te ndi'yi té'yu chaa-ún, kua'an-ni. Te ni ndundoo-ni-de. ⁴³Yúan-na te ni ka'an xa'an-yá jíin-de. Te táji-ni-ya-dé ki'in-de. ⁴⁴Te ká'an-ya jíin-de: Koto-ró, ma ká'an kuti-ro jíin ní ñin-i, chí kuá'an, te stá'an-ro máá-ró núu sutú. Te kundá'a-ró ndátíñu stá'an-ro núu-dé, náv'a kuni-de ja ní ndundoo-ró, nátu'un ní tá'ú Moisés tíñu sáá, áchí-ya. ⁴⁵Ko máá-de, ni kenda-de kua'an-de. Te ni kejá'a-de ni jacha xa'an-dé tu'un. Te ni kachi-de ná ni ta'an-de. Te tuká-ni ní kúu kivi ndijin Jesús onde iní ñuu, ko ni kanchaa siin-ya ñin lugar ñu'un té'é. Te yúan ni kikoyo ñayivi táká lado nuu-yá.

Chaa ni kuyúnú

2 Te ni kuu yakú kivi. Te ni kivi tuku-ya ñuu Capernaum. Te ni kenda tu'un ja vé'e kanchaa-ya. ²Te ni kakutútú kuá'a xa'an ñayivi núu-yá. Te tuká ní kánda

kuti yúx'é kufni-i. Te ni jani-ya tú'un nuu-í. ³Yúan-na te ni chaa yakú chaa nuu-yá jíin ñin chaa ni kuyúnú, ja kúun tá'an-de kándiso-de chaa-ún. ⁴Te ja kuá'a ñáyivi-ún, te tú ní kúu kivi-de nuu-yá jíin chaa-ún. Te ni kajuña-de xiní vé'e nuu kánde-ya-ún. Te nuu ní kakaan-de yau-ún, ni kaskúun-de jito yuu núu kátúu chaa ni kuyúnú-ún. ⁵Te ni jini Jesús ja kákandíja máá-de. Te ni ka'an-ya jíin chaa ni kuyúnú-ún: Hijo, a ío tuká'nu iní nuu táká kuachi-ró, áchí-ya. ⁶Te yúan káxiukú yakú chaa káchaa tutu. Te yúan, ni kajani iní: ⁷Naja ká'an chaa yá'a súan. Núsáa te tu'un ndiva'a ká'an-de. Ndéja kúu sá'a tuká'nu iní nuu kuáchi, chí ñin-ni máá Dios, áchí. ⁸Te ni juku'un-ni iní Jesús ja súan kájani iní. Te ni ka'an-ya jíin: Naja kájani iní-ro súan. ⁹Te ja úu tu'un yá'a, ndéja yí-ga káa. Á ka'an-ri jíin chaa ni kuyúnú yá'a: A ío tuká'nu iní nuu táká kuachi-ró; xí ká'an-ri jíin-de: Ndukoo, te naki'in-ró jito yuu-ro, te ki'in-ro jíin, achi-ri náún. ¹⁰Ko náv'a ná kuni-ro ja máá Sé'e chaa, ndíso-ya tíñu iní ñuyívi yá'a ja sá'a-ya tuká'nu iní nuu kuáchi, te ná ká'an-ri inga tu'un jíin chaa ni kuyúnú yá'a núsáa: ¹¹Jíin-ró ká'an-ri: Ndukoo, te naki'in-ró jito yuu-ro, te no'on-ro vé'e-ró, áchí-ya jíin-de. ¹²Te máá chaa-ún, ni ndukoo-ni-de. Te ni naki'in-de jito yuu-dé. Te ni ndenda-de kua'an-de nuu ñayivi kuá'a-ún. Te ndivii-í, ni kakee nuu-í kánde'é-i. Te ni kanakana jaa-i Dios: Na tú kájiní kuti-yo súan nátu'un ya'a, áchí-i.

Ja ní kana-ya xini Leví

¹³Te ni kenda tuku Jesús kua'an-ya onde yu'u mar. Te taká ñayivi, ni jakoyo-i nuu-yá. Te ni stá'an-ya tú'un nuu-í. ¹⁴Te ni ja'a-ya kuá'an-ya. Te ni jini-ya núu Leví, se'e Alfeo, kánchaa-de nuu kútútú xú'ún ñúu. Te ni ka'an-ya jíin-de: Kundikin-ro rúu, áchí-ya. Te ni ndukuiñi-de. Te ni ndikin-de-ya. ¹⁵Te Jesús, ni yee-yá staa iní ve'e-de. Te suni kua'a cháa xini jíin cháa ká'io kuachi, káyee-dé staa jíin Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá, chi ío kua'a-dé kándikin-de-ya. ¹⁶Te chaa káchaa tutu, jíin cháa fariseo, kánde'é-de ja yee-yá staa jíin cháa xini jíin cháa ká'io kuachi. Te ni kaka'an-de jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Naja yee-yá jí'i-ya jíin cháa xini jíin cháa ká'io kuachi, áchí-de. ¹⁷Yúan-na te ni jini so'o Jesús. Te ni ka'an-ya jíin-de: Chaa ká'io ndáján, tú kánandi'i-de chaa táná, chi chaa kaku'u kuu ja kájinu ñú'ún. Na tú vai-ri kana-ri xini cháa ndaa, chi chaa ká'io kuachi kána-ri xini, áchí-ya.

Siki ja kondichá iní

¹⁸Te chaa káskuá'a jíin Juan, jíin ja káskuá'a jíin cháa fariseo, ká'io ndichá iní-de. Te ni chakoyo chaa-ún. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Chaa káskuá'a jíin Juan jíin ja káskuá'a jíin cháa fariseo, naja ká'io ndichá iní-de, te chaa káskuá'a jíin-ní, tú ká'io ndichá iní-de, áchí-de. ¹⁹Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Á kuu kondichá iní ñayivi ká'jin viko tánda'a, te nú kánchaa yii jíin-i. Chi nú nini kánchaa yii

jíin-i, ma kuu kondichá iní-i. ²⁰Ko chaa ñin kivi ja yíi-ún, kuxio-de nuu-í. Te kivi-ún, kuu kondichá iní-i. ²¹Tú ni ñin nachu'un sa'ma jáá núu sú'nu tu'ú. Chi nú súan, te suni máá ja ní nuku'un jáá-ún ka'nchaa-ga ja tu'ú-ún, te ja te'ndé-ún ví'i-gá te'nde. ²²Te tú ni ñin chu'un vino jáá iní ñii tu'ú. Chi nú súan, te máá vino jáá-ún ndátá ñii-ún, te kati vino-ún, te ñii-ún naa-ní. Ko ñii jáá jíin vino jáá, kuu ja kuu ku'un, áchí-ya.

Ja ní kakachi-de yoko trigo kivi ndetatú

²³Te ñin kivi ndetatú ni ja'a Jesús kua'an-ya ñin nuu kaa trigo. Te chaa káskuá'a jíin-yá, kájika-de kua'an-de. Te kakachi-de yoko. ²⁴Yúan-na te chaa fariseo, ni kaka'an-de jíin-yá: Naún kuu jian. Naja kásá'a-de súan kivi ndetatú, chi tú ío ley. Achí-de. ²⁵Te máá-yá, ni ka'an-ya jíin-de: Á tú ní kaka'u kuti-ro tutú naún ní sá'a David, kivi ní kii tundó'o nuu-dé. Te ni ji'i-de soko, onde jíin cháa ni kaxiukú jíin-de. ²⁶Te ni kivi-de iní ve'e Dios. Te Abiatar ni kuu máá sutú ñá'nu-ga. Te ni yee-dé statilá ii kaxiukú ndijín, ja tú ío ley kee ní ñin chaa, chi máni sutu káyee núu. Te suni ni ja'a-de nuu cháa kaxiukú jíin-de, áchí-ya. ²⁷Te suni ni ka'an-ya jíin-de: Kivi ndetatú ni jungoo ja siki cháa; nasu cháa ja siki kivi ndetatú. ²⁸Núsáa te máá Sé'e chaa, suni Jito'o kivi ndetatú kuu-ya, áchí-ya.

Ñin chaa ni ichi nda'a

3 Te inga jínu ni ndívi Jesús iní ve'e sinagoga. Te yúan ni ío

iin cháa n̄i ichi káján iin nda'a-dé.
²Te kánde'é-de nú nasáva'a-ya-dé
 kivi ndétatú, náva'a kakan-de
 kuachi siki-yá. ³Yúan-na te n̄i
 ka'an-ya jín cháa kátí'ichi nda'a-ún:
 Ichi má'nú yá'a jukuini-ro, áchí-ya.
⁴Te n̄i ka'an-ya jín-de jíná'an-de:
 Ndé ley ío siki kivi ndétatú. Á sá'a
 va'a-yó, xí sá'a ñáá-yo. Á nama-yó
 iin cháa a yani kuu, xí ká'ni-yo
 iin ndiyi, áchí-ya. Te máá-de, tú
 ní káka'an kuti-dé. ⁵Te ndé'é-yá
 nuu-dé ja ká'iin-de xiin-yá. Te n̄i
 kití iní-ya. Te n̄i kuku'ía iní-ya já
 ndáva iní añú-de jíná'an-de. Te n̄i
 ka'an-ya jín cháa-ún: Skáa nda'a-ro,
 áchí-ya. Te n̄i skáa-de nda'a-dé.
 Te nda'a-dé-ún, n̄i nduva'a i-i-ní.
⁶Yúan-na te n̄i kenda koyo cháa
 fariseo. Te n̄i kandatu'ún-ni-de
 jín cháa herodiano siki-yá, ndasa
 ka'ni-dé-ya.

Kua'a ñáyivi ní kandikin-i-ya

⁷Te Jesús, n̄i kusfin-ni-ya
 kuá'an-ya ondé yu'u mar jín cháa
 káskuá'a jín-yá. Te ñáyivi kuá'a
 xáan ndáñúu Galilea jín ndáñúu
 Judea, n̄i kandikin-i-ya. ⁸Te suni
 onde ñuu Jerusalén jín Idumea, jín
 ingá lado yucha Jordán, jín ndáñúu
 Tiro jín Sidón. Kua'a xáan ñáyivi,
 n̄i kajini tu'un-i ná ñá'nu tiñu n̄i
 sá'a-ya. Te n̄i chakoyo-i nuu-yá.
⁹Te n̄i ka'an-ya jín cháa káskuá'a
 jín-yá ja ná kót'u'a iin barco lúlí
 kivi-ya, náva'a tú kaxin-i-ya. Chi
 kua'a xáan ñáyivi-ún ío. ¹⁰Chi n̄i
 nasáva'a-ya ñáyivi kuá'a. Te taká
 ñáyivi kaku'u kue'e, n̄i kakandita-i
 nuu-yá, ja ké'é-i-ya kákuni-i. ¹¹Te
 tachí káni nú n̄i kajini nuu-yá, te
 kájukuini jítí núu-yá. Te kákana

kó'ó: Máá-ní kúu Se'e Dios, áchí
 jíná'an. ¹²Ko máá-yá, n̄i ka'an
 xa'an-yá jín já ná tú stá'an
 ndijin-ún-yá.

Ja ní kaji-ya uxí uu cháa skuá'a jín-yá

¹³Te n̄i kaa-ya kuá'an-ya ondé
 yuku. Te n̄i kana-ya xiní ndé cháa
 játa'an iní máá-yá. Te n̄i jakoyo-de
 nuu-yá. ¹⁴Te n̄i jani-ya uxí uu tá'an
 cháa, kuiñi-de jín-yá. Te tájí-yá-de
 kingoyo-de kani-de tu'un. ¹⁵Te
 kundiso-de tiñu ja násáva'a-de
 ñáyivi kú'u. Te kiñi'in-de tachí
 káni kingoyo. ¹⁶Te Simón, n̄i
 naskúnání-yá-de Pedro. ¹⁷Te Jacobo,
 se'e Zebedeo, jín Juan ñani Jacobo,
 n̄i naskúnání-yá ndendúu-de
 Boanerges, ja kuní ka'an: Cháa
 nátu'un taja. ¹⁸Te sava-ga-de
 nání-de Andrés, Felipe, Bartolomé,
 Mateo, Tomás, Jacobo se'e Alfeo,
 Tadeo, Simón ñuu Caná, ¹⁹onde jín
 Judas Iscariote, ja ní nastúu-de-ya.
 Yúan-na te n̄i kivi koyo-de iin ve'e
 jín-yá. ²⁰Te n̄i ndutútú tuku kua'a
 ñáyivi. Te ni tuká ní kúu kee-yá
 staa jín-de. ²¹Te n̄i kajini tu'un
 tá'an-ya. Te n̄i kakenda-de vai-de
 ja tñin-de-ya. Chi n̄i kaka'an-de:
 Kaku'u-de, áchí-de.

Tu'un ndiva'a siki Espiritu Santo

²²Te ja káchaa tutu, n̄i kikoyo
 onde ñuu Jerusalén, n̄i kaka'an:
 Yí'i-de Beelzebú. Te jín tachí káni
 ñá'nu káni'in-de tachí káni kája'an,
 áchí. ²³Te n̄i kana-ya xiní jíná'an.
 Te n̄i ka'an-ya tú'un yátá jín: Ndasá
 kuu kiñi'in Satanás-ún Satanás kí'in,
 áchí-ya. ²⁴Te nú iin ñuu sásfin máá
 te kánakuatá'an máá, te ñuu yúan

ma kúni'in. ²⁵Te nú iin ve'e sásfín máá te kánakuatá'an máá, te ve'e yúan ma kúni'in. ²⁶Te nú Satanás kánakuatá'an máá te sásfín máá, ma kúni'in, chi sasua naa, áchí-ya. ²⁷Tú ni iin chaá kuu kivi-de ini ve'e chaá kándáján te sakuí'ná-de ndatiñu, te nú tú xna'an-ga ku'ni-de chaá ndáján-ún. Yúan-na te kuu sakuí'ná-de ndatiñu chaá-ún. ²⁸Jandáa ká'an-ri jíin-ró já koo tuká'nu ini nuu táká kuachi kásá'a chaá, te suni nuu tú'un ndiva'a nú nani ka'an-de jíná'an-de. ²⁹Ko nú iin chaá ká'an-de tu'un ndiva'a sikí Espiritu Santo, ma koo kuti tuká'nu ini-ya núu-dé, chi sua kundiso-de kuachi ní káni, áchí-ya. ³⁰Chi ni kaka'an-de: Tá'an-de tachi káni, áchí-de.

Náa-ya jíin ñaní-ya

³¹Te ni chaá náa-ya jíin ñaní-ya, te ká'iin-ña yatá ké'e. Te ni katáji-ña tú'un kua'an kákana-ña xiní-yá. ³²Te ñayivi kuá'a káxiukú ní núu-yá-ún, ni kaka'an-i jíin-yá: Kuánde'é-ní, chi ni chaá náa-ní jíin ñaní-ní ká'iin-ña yatá ké'e kánandúkú-ña ní, áchí-i. ³³Te máá-yá, ni ka'an-ya: Ndéja kúu náa-ri te ndéja kákuu ñani-ri, áchí-ya. ³⁴Te ndé'é-yá nuu ñayivi káxiukú ní núu-yá-ún, te ni ka'an-ya jíin-i: Kuni so'o-ró, chi ya'á kúu náa-ri jíin ñani-ri. ³⁵Chi ñayivi skíkuu tiñu kuní Dios, jian kúu ñani-ri, kúu ku'a-ri, kúu náa-ri, áchí-ya.

Tu'un yatá sikí cháa sáka trigo

4 Te yu'u mar ni keja'á tuku-ya ní stá'an-ya tú'un. Te ni

kandutútú kuá'a xaán ñayivi núu-yá. Te ja yúan ní kivi-ya ní jungoo-ya ini iin barco nuu mar. Te taká ñayivi-ún, ni kakendoo-i káxiukú-i nuu ñú'un. ²Te ni stá'an-ya kuá'a tú'un yatá núu-í. Te ni ka'an-ya jíin-i: ³Kuni so'o te kuni-ro: Hin chaá sáka trigo, ni kenda-de sáka-dé. ⁴Te ni kuu ja ní kenda-de sáka-dé, te iin nuni-ún, ni jungava yu'ichi. Te ni chaá tisaa. Te ni kakókó-tí. ⁵Te inga, ni jungava nuu ñú'un yúu, nuu tú ío kua'a ñú'un. Te ni kana yachi-ni, chi tú ío kókon ñu'un. ⁶Te nuu ní kana ndikandii, te ni kasun-ni. Te ni ichi, chi tú yo'o ní ío. ⁷Te inga, ni jungava ma'ñú ínu. Te ni ja'nu iñu-ún. Te ni jasú nuu. Te tú ní kúun nuni. ⁸Te sava, ni kajungava nuu ñú'un vá'a. Te ni kaja'nu. Te ni nakoko. Te ni kuun nuni. Hin ja okó uxi, inga ja uní xiko, te inga ja hin ciento, áchí-ya. ⁹Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-de: Chaá ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de. ¹⁰Te nuu ní ndoo máa-na-ya, te chaá ká'iin yani nuu-yá jíin ndí'uxi uu chaá káskuá'a jíin-yá, ni kajika tu'un-de-ya sikí tú'un yatá-ún. ¹¹Te ni ka'an-ya jíin-de: A kuajuku'un ini-ro tú'un yisa'í yá'a, ndasa koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Ko jíin já sfin sikí ká'iin, chi máni jíin tú'un yatá ká'an-ri taká tu'un. ¹²Náva'a vasa kánde'é, ná ndé'é ko ma chú'un ini. Te vasa kájiini so'o, ná kúni so'o ko ma júku'un ini. Náva'a ma ná jó káva ini, te koo tuká'nu ini nuu táká kuachi, áchí-ya. ¹³Te ni ka'an-ya jíin-de: Tú kájuku'un ini-ro tú'un yatá yá'a náún. Ndasa júku'un ini-ro sáva-ga tu'un yatá núsáa. ¹⁴Chaá sáka trigo kúu chaá

sáka tú'un. ¹⁵Te nuni ní kajungava yu'íchi kákuu cháa ni saká tú'un ini-de. Ko nú ni kajini so'o-de, te cháa-ni Satanás te jánchaa-ni tu'un ni saká ini añú-de-ún kua'an-ni jíin. ¹⁶Te nuni ní saká núu ñú'un yúu, kákuu cháa kájini so'o tu'un, te kúsiñ ini-de jíin. ¹⁷Ko túu nuu káka yo'o ini-de. Te yakü-ni kivi kánda. Te nú ni ndonda tundó'o siki-dé, xí nú ni sándiva'a-i jíin-de siki tú'un-ún, te kánayú'u-ni-de. ¹⁸Te nuni ní saká má'ñú ñnu kákuu cháa kájini so'o tu'un. ¹⁹Ko kákutēnu-de jíin ndatíñu-de. Te kákuni-de kukúká-de, te káxndá'u-de máá-de jíin. Te kákutóo ini-de siki sáva-ga ndatíñu. Ndí'i yá'a sátēnu-de te jasú nuu tú'un-ún, te tú kúun nuni. ²⁰Te nuni ní saká núu ñú'un vá'a kákuu cháa kájini so'o tu'un. Te kájatá'u-de te kája'a-de nuni. ñin-de oko uxí, inga-de uni xiko, te inga-de ñin ciento, áchí-ya.

Tu'un yiti

²¹Te suni ni ka'an-ya jíin-de: Á jukuiñi yiti já kundiñi sa'í chii nundóo, xí chíi jito. Á tú kundiñi nuu candelero. ²²Chí tú ío ni ñin tiñu yisa'í sáni, chí taká-ni stá'an ndijin-ya. Ni tú ío ni ñin tu'un yisa'í sáni, chí taká-ni vai ndijin sá'a-ya. ²³Chaa ío so'o kuni ná'in, te ná kúni so'o-de, áchí-ya. ²⁴Te suni ni ka'an-ya jíin-de: Ná kúni so'o va'a-ró. Chí jíin kú'a ja káchikuá'á-ro, suni nakukua'á-ro. Te ndaa-ga siki máá-ró já kájini so'o-ró. ²⁵Chí cháa ja á ñáva'a, te kii-ga nuu-dé. Te cháa ja ná tú ñáva'a, vasa ja á ñáva'a-de-ún te kuxio ki'in, áchí-ya.

Tu'un tata ni ja'nu

²⁶Te ni ka'an-ga-ya: Ñuu nuu tá'ú Dios tiñu kúu nátu'un ñin cháa ni chí'i-de tata nuu ñú'un. ²⁷Te kixí-de ñúu te ndúko-de ndúu. Te tata-ún a kána te já'nu. Te máá-de, tú jiní-de ndasa sá'a. ²⁸Chí máá ñú'un kúu ja já'a nuni. Xna'an-ga viu, te vasa kána yoko. Yúan-na te nuni ndoo chíi yoko-ún. ²⁹Te nú ni kuaan nuni-ún, te skivi-ni-de jóso, chí a ni jaá kivi tá'nu, áchí-ya.

Tu'un ndikin yuá mostaza

³⁰Te ni ka'an-ya: Na jíin ká'an-yo já ndasa kuni koo ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. Xí na tu'un yátá skétá'an-yo jíin. ³¹Kúu nátu'un ndikin yuá mostaza ja nú ni jichá nuu ñú'un, te yuán kúu ñin tata lúli-ga vasa táka tata ío nuu ñú'un-ún yá'a. ³²Ko nú a ni jichá. Te kana, te já'nu xa'an-gá vasa táka-ga yuá. Te kúná'nu nda'a. Te tisaá ío andíví vatu-ni sá'a-tí taká-tí chíi kati-ún, áchí-ya. ³³Te kua'a tú'un yátá súan ni ka'an-ya jíin ñayivi, ndasa ni kakanda máá-i kuni so'o-i. ³⁴Te nú tú tu'un yátá te tú ká'an-ya jíin-i. Chí máni máá-ni nuu cháa kaskuá'a jíin-yá ni kachi kají-yá taká tu'un.

Ja ní jukuiñi tachi xa'an ní sá'a-ya

³⁵Te ni ini kivi-ún. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ná kija'a-yo íchi lado-ún, áchí-ya. ³⁶Te ni kaxndóo-de ñayivi kuá'a-ún. Te súan-ni ni kajaka-de-ya iní ñin barco. Te suni kua'an yakü-ga barco lúli jíin-yá. ³⁷Te ni ndonda ñin tachi xa'an. Te suni ni ndonda su'ma mar, ni kivi iní barco-ún. Te barco-ún kuni chítu ndúcha iní

núu. ³⁸Te máá-yá, kándeeyá ondé yata barco-ún, kixí-yá sikí ñin sa'ma yí'i xini. Te ni kaxndúkoo-de-ya. Te kaka'an-de jíin-yá: Maestro, á tú nákaní iní-ní ja náa-yo, áchí-de. ³⁹Te ni ndukoo-ya. Te ni ka'an xa'an-yá nuu tachí-ún. Te ni ka'an-ya jíin mar-ún: Ná'ín-ni koo-ró, jukuini, áchí-ya. Te ni jukuini tachí-ún, te ná'ín yúu íi-ní ni kuu. ⁴⁰Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja káyu'ú-ro. Naja tú kákandíja-ró, áchí-ya. ⁴¹Te ni kayu'ú xa'an-dé. Te ni kaka'an-de: Nde cháa kúu cháa yá'a núsáá, ja ondé tachí jíin mar kájandatu nuu-dé, áchí-de.

Chaa tá'an tachí káni ndañú Gadara

5 Te ni jakoyo-ya ingá lado mar ndañú Gadara. ²Te ni kenda-ya iní barco-ún. Te onde ve'e añu ni kenda ñin cháa tá'an tachí káni, te ni ketá'an-ni-de jíin-yá. ³Te ncháá-de ma'ñú vé'e añu. Te tú ni ñin kúndéé kú'ni-de jíin cadena. ⁴Chí kua'a xa'an jíinu ni nu'ni-de jíin manea jíin cadena. Ko cadena-ún, ndí'i-ni ni ja'nu sava-de. Te manea-ún, ndí'i-ni ni kukuáchí ní sá'a-de. Te tú ni ñin kúndéé jíin-de ka'nu-de. ⁵Te taká kivi ndúu ñúu-ni jíika-de yuku jíin má'ñú vé'e añu. Te kána jíin-de, te stují-dé máá-de jíin yúu. ⁶Te ni jini-de ja á jíká-ga vai Jesús. Te ni chaa-de corre kua'an-de nuu-yá. Te ni jukuini jíití-de nuu-yá. ⁷Te ni kana kó'ó-de: Naún sá'a-ní jíin-ná Jesús, Se'e Dios, I'a kúñá'nu xa'an. Ká'an ndá'ú-ná jíin-ní onde jíin Dios, ma xndó'o-ní náá, áchí-de. ⁸Chí ni ka'an-ya: Tachí káni, kenda ki'in-ro iní cháa yá'a, áchí-ya. ⁹Te ni jika tu'un-yá-de: Naún nání-ró. Te máá-de, ni ka'an-de: Chaa kua'a xa'an nání-ná,

chí kua'a-ná ío, áchí-de. ¹⁰Te ni ka'an ndá'ú-de jíin-yá ja má kíin'in-ya-dé ñuu-ún ki'in-de. ¹¹Te yani yuku yúan ío ñin tikuní ká'nu kiní kájitu-tí. ¹²Te tachí káni-ún, ni kaka'an ndá'ú jíin-yá: Tájí-ní náá ná kíngoyo-ná kivi-ná iní kiní yúan, áchí. ¹³Te Jesús, ni ja'a-ya tú'un. Te ni kenda tachí káni-ún kája'an. Te ni kivi koyo iní kiní. Te tikuní kiní-ún, ni kajungoyo-tí ñin yukáva onde iní mar. Te kiní-ún ío nátu'un uu mil-tí. Te nuu mar ni kajití-tí. ¹⁴Te cháa kándito-tí yúan, ni kajinu-de. Te ni kakastu'un-de nuu ñuu jíin núu rancho. Te ni chakoyo ñayivi-ún kánde'e-i naún ní kuu. ¹⁵Te ni chakoyo-i nuu Jesús. Te ni kajini-i nuu cháa ni ndo'o jíin tachí káni-ún. Te kánchaa-de, ñú'un-de sa'ma, te a ni nduva'a xini-dé. Te ni kayu'ú-i. ¹⁶Te cháa ni kajini-ún, ni kakastu'un-de nuu ñayivi vái koyo ndasa ni ta'an cháa ni yí'i tachí káni-ún, te ndasa ni kuu jíin kiní-ún. ¹⁷Te ni kakejá'a-de ni kaka'an-de jíin-yá ja ná kenda-ya ñuu-de ki'in-ya. ¹⁸Te ni kivi-ya iní barco. Te cháa ni ta'an tachí káni-ún ká'an ndá'ú-de jíin-yá, ja kúndee-de jíin-yá kuní-de. ¹⁹Ko Jesús, tú ní ja'a-ya tú'un, chí ni ka'an-ya jíin-de: Kuáno'on vé'e-ró núu tá'an-ró. Te kani-ró tú'un ná ñá'nu xa'an tínu ni sá'a máá Jíto'o-ro jíin-ró, te ndasa ni kundá'ú iní-ya róo, áchí-ya. ²⁰Te ni kee-de kua'an-de. Te ni kejá'a-de ni jacha-de tu'un iní nuu Decápolis ná ñá'nu xa'an tínu ni sá'a Jesús jíin-de. Te ndivii ñayivi yúan, ni kanaa iní-i kájini tu'un-i.

Tu'un sesíí Jairo

²¹Te ni ja'a tuku Jesús kua'an-ya jíin barco ingá lado. Te

n̄i k̄andutútú kuá'a xáan n̄áyivi núu-yá. Te máá-yá, kándii-ya yú'u mar. ²²Te n̄i chaá iin chaá nání-de Jairo kúná'nu-de in̄i ve'e sinagoga. Te n̄i jini-de nuu-yá. Te n̄i jukuiñi jítí-de nuu-yá. ²³Te n̄i ka'an ndá'ú téyíí-de jíin-yá: Sesí'í-ná a yani kuu-i. Ki'in-yo te xndée-ní nda'a-ní sikí-í náva'a ná káku-i, te nachaku-i, áchí-de. ²⁴Te n̄i kee-ya kuá'an-ya jíin-de. Te n̄i kandikin kua'a n̄áyivi kája'an-i jíin-yá. Te n̄i kajaxin-i-ya.

**Já ní nasáva'a-ya iin
ñá'an kú'u kue'e niñi**

²⁵Te yúan ío iin ñá'an ní kuu uxí uu kuaí ndó'o-ña kué'e játi niñi-ñá. ²⁶Te xaan ní ndo'o-ña jíin ñátaná. Te n̄i janu-ña táká ja ñáva'a-ña jíin. Te tú kuti ní kúu tana, chí sasua ví'í-gá n̄i sá'a. ²⁷Te n̄i jini tu'un-ña tú'un Jesús. Te n̄i jaá-ña íchi yatá-yá ma'ñú n̄áyivi kuá'a-ún. Te n̄i ké'é-ña sá'ma-yá. ²⁸Chi n̄i ka'an-ña: Nú ná ké'é-rí vasté sá'ma-yá, te káku-ri. Achí-ña. ²⁹Te onde nuu kána niñi-ñá-ún, n̄i ichi-ni. Te n̄i jini-ña já onde in̄i yiki kúñu-ña ní nduva'a tundó'o tá'an-ña-ún. ³⁰Te Jesús, n̄i jini-ni in̄i máá-yá ja ní kenda fuerza-ya kuá'an. Te n̄i jíó káva-ya núu n̄áyivi kuá'a. Te n̄i ka'an-ya: Ndéja ní ké'é sá'ma-rí, áchí-ya. ³¹Te chaá káskuá'a jíin-yá, n̄i kaka'an-de: Ndé'é-ní ja n̄áyivi kuá'a yá'a kájaxin-i níí, te áchí-ní: Ndéja ní ké'é rúu, áchí-de. ³²Te máá-yá, yá'a yúan ndé'é-yá náva'a kuni-ya ndéja ní sá'a. ³³Yúan-na te ñá'an-ún, yú'ú-ña te kisi-i-ña, chí a jiní-ña ndasa n̄i ta'an-ña. Te n̄i chaá-ña. Te n̄i jukuiñi jítí-ña núu-yá. Te n̄i kachi ndaa-ña táká tu'un. ³⁴Te

máá-yá, n̄i ka'an-ya jíin-ña: Hija, n̄i kandíja-ró te yúan ní káku-ró. Ma yú'ú-ro, chí n̄i nduva'a-ró tundó'o tá'an-ro, áchí-ya.

Já ní nachaku sesí'í Jairo

³⁵Te sá súan ká'an-ya, te n̄i chakoyo n̄áyivi ká'lin ve'e chaá kúná'nu in̄i ve'e sinagoga, te n̄i kaka'an-i jíin-de: A n̄i jíí'í sesí'í-ní. Naja stá'an-ga-ní Maestro, áchí-i. ³⁶Te Jesús, n̄i jini so'o-ya tú'un yá'a ja súan n̄i kaka'an-i jíin cháa kúná'nu in̄i ve'e sinagoga. Te n̄i ka'an-ya jíin-de: Ma yú'ú-ro. Kandíja te n̄i kuu-ni, áchí-ya. ³⁷Te tú ní já'a-ya tú'un kundikin ni iin yata-yá, chí máá-ni Pedro jíin Jacobo jíin ñaní-de Juan. ³⁸Te n̄i chakoyo-ya vé'e chaá kúná'nu in̄i ve'e sinagoga. Te n̄i jini-ya já kúvaa, kánde'e, kákana jík'ó'ó xáan kákuu. ³⁹Te n̄i kivi-ya. Te n̄i ka'an-ya: Naja kákuvaa-ro kánde'e-ro. Te suchí sí'í yá'a, tú ní jí'í-i, chí kixí-ni-i, áchí-ya. ⁴⁰Te n̄i kasákátá n̄áyivi-ún nuu-yá. Ko máá-yá, n̄i kiñi'in ndí'í-ya-í kája'an-i yata ké'e. Te n̄i ki'in-ya máá-ni táa náa suchí sí'í-ún, jíin cháa ká'lin jíin-yá, te n̄i kivi-ya núu kátuu suchí sí'í-ún kua'an-ya. ⁴¹Te n̄i tiin-ya ndá'a suchí sí'í-ún. Te n̄i ka'an-ya jíin-i: Talita cumi, ja kuni ka'an: Súchi, jíin-ró ká'an-ri, ndukoo, áchí-ya. ⁴²Te n̄i ndukoo-ni suchí sí'í-ún. Te n̄i jika-i, chí a ío-i uxí uu kuaí. Te n̄i kánaa iní-de kánde'e-de, te xaan káyu'ú-de. ⁴³Te Jesús, n̄i ka'an xaan-yá jíin-de ja tú ni iin kuni tu'un. Te n̄i ka'an-ya jíin-de ja ná kuá'a-de ja kéé-í.

Já ní kaské'ichi-i-ya núu Nazaret

6 Te n̄i kenda-ya yúan. Te n̄i najaa-ya núu-ya. Te chaá

káskuá'a jíin-yá, ni kandik̄in-de-ya kája'an-de. ²Te máá kivi ndéatú ni stá'an-ya tú'un iní ve'e sinagoga. Te kua'a ñáyivi, ni kanaa iní-i kájini ná'ín-i. Te káka'an-i: Ndé ni ni'in cháa yá'a tu'un yá'a. Te naún kuní ka'an tu'un ndíchí ní ni'in-dé-ún. Te naún siki kúu tiñu ñá'nu ja sá'a-de jíin ndá'a-dé-ún. ³Nasú yá'a kúu cháa tújí yúnu. Te nasú sé'e María, ñani Jacobo jíin José jíin Judas jíin Simón kúu-de náún. Á tú ká'jin kua'a-de jíin-yó yá'a, áchí-i. Te súan ni kakujá'a iní-i jíin-yá. ⁴Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-i: Chaa jáni tu'un Dios, máni nuu-de jíin tá'an-de jíin iní ve'e-de kúu ja tú káka'an tu'un jíin'ún jíin-de, áchí-ya. ⁵Te tú ní kúu sá'a-ya ní ñin tiñu ñá'nu yúan. Chi yakú-ni ñayivi kaku'u ni nasáva'a-ya, já ní xndée-ya ndá'a-yá siki-í. ⁶Te náa iní-ya ndé'é-ya ja tú kákandíja máá-i. Te ni jíkó núu-ya níí nuu yani. Te ni stá'an-ya tú'un.

Ja ní tájí-yá ndí'uxí uu-de kája'an-de

⁷Te ni kana-ya xiní uxí uu cháa káskuá'a jíin-yá. Te tájí-yá ndí'úu ndí'úu-de k̄ingoyo-de. Te ni ja'a-ya fuerza iní-de ja kúndéé-de jíin tachí k̄ini. ⁸Te ni tá'ú-yá tiñu nuu-dé ja tú kuti naún kúndiso-de kuu-de ichi. Ni ñunu, ni statilá, ni xu'ún kúnu'ni sánchji-de. Chi máá vara-ni kundá'a-de. ⁹Ko ki'vi-de ndijan. Te tú ku'un-de uu su'nu, áchí-ya. ¹⁰Te suni ni ka'an-ya jíin-de: Nani ve'e kúu nú ni k̄ivi-ró, te kendoo-ró iní ve'e-ún onde nú ni kenda-ró yúan kua'an-ro. ¹¹Te taká nuu tú kájatá'ú róo yúan, ni tú káchu'un iní tu'un ká'an-ro, onde nú ni kenda-ró yúan te skóyo-ró t̄kacha iní ja'a-ro, te

súan kani ndaa-ro tú'un nuu-í. Jandáa ká'an-ri jíin-ró ja vítá-ga koo kuachi siki nuu Sodoma jíin nuu Gomorra kivi k̄i juicio, vásá siki nuu-ún, áchí-ya. ¹²Te ni kenda koyo-de. Te ni kajani-de tu'un ja taká ñayivi ná nákaní iní-i. ¹³Te suni kua'a tachí k̄ini ni kakiñi'in-de kája'an. Te jíin aceite ni kachi'i-de ñayivi kaku'u, te ni kanasáva'a-de-i.

Ja ní j'i Juan, cháa skuánducha

¹⁴Te rey Herodes, ni jini tu'un-de tu'un Jesús, chi sí'vi-yá ni jicha nuu ndijin kua'an. Te ni ka'an-de: Jan jaan, Juan ja ní skuánducha-ún, ni nachaku ma'ñú ndíyi. Ja yúan sátiñu tiñu ñá'nu xaan iní núsáa, áchí-de. ¹⁵Ko sava-i ni kaka'an-i: Elías kúu-de. Te sava-ga-i ni kaka'an tuku-i: ñin cháa jáni tu'un Dios kúu-de, nátu'un cháa ni kajani tu'un-ya onde sáa, áchí-i. ¹⁶Te ni jini tu'un Herodes. Te ni ka'an-de: Yúan kúu Juan ja ní janchaa-ri xiní, te ni nachaku núsáa, áchí-de. ¹⁷Chi suni máá Herodes, a ni tájí-de cháa ni jat̄in Juan. Te ni ju'ni-de cháa. Te ni chindee-de cháa vekaa ja kuáchi Herodías, ñasí' Felipe ñani máá Herodes. Chi ni janchaa-de-ña kúu tuku-ña ñasí'f-de. ¹⁸Te Juan, a ni kana jíin-de nuu Herodes: Tú ío ley kuaka-ró ñasí'f ñani-ro, áchí-de. ¹⁹Ko ña'an, Herodías-ún, ni jito yu'u-ña Juan, chi ka'ni-ña-de kuní-ña núú. Ko tú ní kúu sá'a-ña. ²⁰Chi Herodes, ni yu'ú-de ni jito-de Juan, chi jiní Herodes ja cháa ndaa cháa ndoo kúu Juan. Te ni ndito va'a-de cháa. Te jini ná'ín-de ja ká'an Juan, te náa iní-de ndé'é-de. Te ni io iní ni io añú-de ni jini ná'ín-de

tʉ'un ká'an Juan. ²¹Te iin kivi ní kusii iní Herodes. Te nī sá'a-de iin viko kivi ní kaku-de. Te nī sá'a-de iin ja kúxini cháa kákuñá'nu jíin-de, jíin cháa kákuu general, jíin cháa kákuñá'nu ñuu Galilea. ²²Te nī kivi sesí'í máa Herodías jíta já'a-i. Te Herodes jíin táká cháa káyee staa jíin-de, nī kakusii iní-de nī sá'a-i. Te rey-ún, nī ka'an-de jíin súchí sí'í-ún: Kakan naún kuní-ro núu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, áchí-de. ²³Te nī jatʉ'un téyíí-de: Taká naún kuní-ro kakán-ro núu-rí te ná kuá'a-ri nuu-ro, vasa onde sava ñuu ja tʉin-ri, áchí-de. ²⁴Te nī kenda-i kua'an-i. Te nī ka'an-i jíin náa-i: Naún kakán-ná nuu-dé, áchí-i. Te nī ka'an-ña jíin-i: Xini Juan ja skuánducha-ún kakan-ro, áchí-ña. ²⁵Yúan-na te máa-i, nī ndivi-ni-i nuu rey. Te nī jikan-i: Vina ncha te kuní-ná kuá'a-ní xini Juan ja skuánducha-ún nuu-ná kundee nuu iin ko'o, áchí-i jíin-de. ²⁶Te rey-ún, nī kuxíí xáan iní-de. Ko sikí já ní jatʉ'un téyíí-de, jíin sikí já ní kajini so'o cháa káyee staa jíin-de, te tú ní kuní-de sásá'an-de kuá'a-de nuu-í. ²⁷Te rey-ún, nī tájí-ni-de iin soldado ndíto yuxé'é-ún kua'an kuakí'in xini Juan. ²⁸Te soldado-ún, nī ja'an. Te nī janchaa xini Juan iní vekaa. Te nī chaa jíin xini-ún kánde nuu iin ko'o. Te nī ja'a nuu súchí sí'í-ún. Te suchí-ún, nī ja'a-i nuu náa-i. ²⁹Te nī kajini tʉ'un cháa káskuá'a jíin Juan. Te nī jakoyo-de, nī kandaña-de yiki kúñu-ún. Te nī kachindee-de iní ve'e añú.

Ja ní kandutútú cháa apóstol nuu-yá

³⁰Te cháa apóstol, nī kandutútú-de nuu Jesús. Te nī

kanakani-de tʉ'un taká tiñu nī kasá'a-de, jíin tʉ'un nī kastá'an-de. ³¹Te máa-yá, nī ka'an-ya jíin-de: Ña'an sáin iin lugar ñu'un té'é, te ndetatú-ro iin tí'lí, áchí-ya. Chī kua'an vai kua'a ñáyivi kákuu-i. Te ni tú ní kánuña-ya já kée-yá staa. ³²Te kája'an-ya iní iin barco onde nuu ío sáin ñu'un té'é. ³³Te nī kajini ñáyivi já kája'an-ya. Te nī kanakuni-i-ya. Te onde taká ñuu nī kajinu-i nī kakutútú-i yúan. Te nī jakoyo-i xna'an-ga vasa máa-yá. Te nī kakutútú-i nuu-yá. ³⁴Te nī kenda Jesús. Te nī jini-ya ñáyivi kuá'a xáan-ún. Te nī kundá'ú iní-ya-í, chī nátʉ'un rií tú jito'o súan ká'iin-i. Te nī stá'an-ya kuá'a tʉ'un nuu-í.

Ja ní skée-yá u'un mil ñáyivi

³⁵Te sáa chī a kuá'ini, te cháa káskuá'a jíin-yá, nī jaa-de nuu-yá. Te nī kaka'an-de: Yá'a chī máa ñú'un té'é kúu, te a kuá'ini. ³⁶Núsáá te tájí-ní-i ná kóngoyo-i taká rancho jíin táká ñuu yani yá'a, te ná kuáan máa-i staa kée-í, chī tú naún kée-í, áchí-de. ³⁷Te máa-yá, nī ka'an-ya: Kuá'a máa-ró já kée-í, áchí-ya jíin-de. Te nī kaka'an-de jíin-yá: Kíngoyo-ná te kuaan-ná uu ciento peso staa te kuá'a-ná kee-í náún, áchí-de. ³⁸Te nī ka'an-ya jíin-de: Nasaa staa kándiso-ró. Kuánde'é, áchí-ya. Te nuu ní kajini-de, te nī kaka'an-de: U'un statilá te uu tiyáká ío, áchí-de. ³⁹Yúan-na te nī tá'ú-yá tiñu nuu ñáyivi-ún ja ná júngoo sáin iin nuu iin nuu-í sikí ichá kuí. ⁴⁰Te nī kajungoo yukun-i, iin ciento, iin ciento-i, jíin uu xiko uxí, uu xiko uxí-i. ⁴¹Te nī ki'in-ya ndí'ú'un statilá-ún jíin uu tiyáká-ún.

Te ni ndakoto-ya íchi ándívi. Te ni jikan ta'u-yá ja'a státilá. Te ni sákuáchí-yá státilá-ún. Te ni ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá ni kajani-de nuu-í. Te ni saka-yá ndí'úu tiyáká-ún nuu táká-i. ⁴²Te ndivii ñáyivi-ún, ni kayee-í. Te ni kanda'a chíi-i. ⁴³Te ni kanastútú-de ja ní kendoo kuáchí, onde uxi uu jika chítú ndíi kúu, onde jíin tiyáká. ⁴⁴Te cháa ni kayee-ún jíinu onde u'un mil-de.

Ja ní jika já'a-yá nuu mar

⁴⁵Yúan-na te ni skandá-ni Jesús cháa káskuá'a jíin-yá, ni kivi koyo-de iní barco. Te ná kúxnúu-de nuu-yá kingoyo-de inga lado yu'u mar nuu núu Betsaida. Chí kuéé jachá-ya ñáyivi kuá'a-ún. ⁴⁶Te ni nakuatá'ú-yá nuu ñáyivi-ún kuangoyo-i. Te ni kee-ya kuá'an-ya onde yuku kuákakan ta'u-yá. ⁴⁷Te ni ini, te barco-ún a kándeé onde ma'nú mar. Te máá íin-nā-ya ní ndoo-ya núu nú'íchi. ⁴⁸Te ni jini-ya já ní kakuítá-de káskáka-de barco-ún, chí sua ni nana nuu tachi. Te tíkuáan-nā kúu, te ni cháa-ya núu-dé jíika já'a-yá nuu mar. Te a ja'a-ya núu-dé ki'in-ya núu. ⁴⁹Te ni kajini-de-ya já jíika-ya núu mar. Te ni kajani iní-de ja añú kúu. Te ni kákana kó'ó-de. ⁵⁰Chí ndí'i-de, ni kajini-de nuu-yá. Te ni kayu'ú-de. Yúan-na te ni ka'an-ni-ya jíin-de: Ndéé sá'a-ró iní-ro. Máá-rí kúu. Ma yú'ú-ro, áchí-ya. ⁵¹Te ni kaa-ya ní kivi-ya jíin-de iní barco-ún. Te ni jukuiñi tachi. Te máá-de, ni kanaa xáan iní-de kánde'é-de nuu-yá. ⁵²Chí ní tú ní kájuku'un iní-de ja ní kuu jíin státilá-ún, chí ndava iní añú-de.

Ñáyivi káku'u nuu Genesaret

⁵³Te ni kaja'a-ya vái-ya ingá lado. Te ni chakoyo-ya nú'íchi núu Genesaret. Te yundúcha-ún ni kajukuñi-ya. ⁵⁴Te nuu ní kenda koyo-ya iní barco, te ñáyivi yúan, ni kanakuni-ni-i Jesús. ⁵⁵Te ni kajicha nuu-i taká ndañúu yúan. Te ni kakejá'a-i ni káskuíndíso-i ñáyivi káku'u jíin jíto yuu, onde nuu ní kajini tu'un-i kándeé-ya. ⁵⁶Te ndéni ni kuu nú ni kivi-ya, á nuu lúli, á nuu ká'nu, á rancho, te kájani-i ñáyivi káku'u-ún iní ichi. Te káka'an nda'ú-i jíin-yá vasté yúsá'ma-yá ná ké'é-i. Te taká ñáyivi ní kak'éé sá'ma-yá-ún, ni kanduva'a-i.

Siki ndása kuchá'an ñáyivi

7 Te cháa fariseo jíin yakú cháa káchaa tutu, ni kikoyo-de ichi núu Jerusalén. Te ni kakutútú-de nuu Jesús. ²Te cháa-ún, ni kajini-de ja sáva cháa káskuá'a jíin-yá káyee-dé staa jíin ndá'a chá'an-de, kuachi ja tú ní kanandá'a-de. Te ni kándonda siki-dé. ³(Chí cháa fariseo jíin táká cháa judío, nú tú nandá'a ná'an-de, tú káyee-dé staa. Chí káñava'a-de taninu aná'an. ⁴Te nú ni kanajió káva-de ja ní kaja'an-de nuyá'u, te nú tú nasándoo-de máá-de, tú káyee-dé. Te ío kua'a-gá taninu káñava'a-de te káchiñú'ún-de, nátu'un ndúndoo vaso, tindo'o, ko'o káa, jíin jíto.) ⁵te cháa fariseo jíin cháa káchaa tutu, ni kajika tu'ún-de-ya. Te cháa káskuá'a jíin-ró, naja tú káchiñú'ún-de taninu cháa aná'an. Naja káyee-dé staa jíin

ndá'a chá'an-de, áchí-de. ⁶Te ni ka'an-ya jíin-de: Chaa uu xini kákuu-ró. Bueno ni jani Isaiás tu'un sikí-ro, chí súan ni chaa máa-de tu'un sáa: Ñayivi yá'a jíin yú'u-í káchiñ'ún-i ruu, ko jíin añú-i chí jíká-ni kákuu iní-i jíto-i ruu. ⁷Te káchiñ'ún sáni-i ruu, chí kástá'an-i tu'un jáni iní iin chaa, áchí Isaiás. ⁸Chi ni kasía-ro tíñu ni tá'ú Dios nuu-ro, te káchiñ'ún-ró táninu ni kajakin chaa, ja ndúndoo tind'o jíin vaso. Te kánava'a-ró kuá'a-gá taninu súan, áchí-ya. ⁹Te suni ni ka'an-ya: Bueno-ni kástívi-ró tú'un tá'ú tíñu Dios náva'a chiñ'ún-ró táninu ni kajakin máa-ró. ¹⁰Chi Moisés, ni ka'an-de: Kuandatu-ro núu táa-ro núu náa-ro. Chí nú ndéja ká'an ndíva'a jíin táa jíin náa, ná kúu nú kuu. Achí-de. ¹¹Ko máa-ró káka'an-ro: Nú ío ndatíñu ja xíin iin chaa. Te a kuu ni'in tíñu ja kuní táa-de xí náa-de, ko nú xna'an-ga ka'an-de ja Corbán kúu (ja kuní ka'an, a ni soko-rí nuu Dios), ¹²yúan-na te tuká jínu ñú'ún kúti sá'a-de ja kuní táa-de xí ja kuní náa-de, áchí-ro. ¹³Te súan kástívi-ró tú'un Dios jíin táninu ni kajakin-ro. Te kua'a-gá tíñu súan kásá'a-ró, áchí-ya. ¹⁴Te ni kana tuku-ya xini ñáyivi kuá'a-ún. Te ni ka'an-ya jíin-i: Ndí'i-ró ná kúni so'o-ró tú'un ká'an-ri, te chu'un iní-ro. ¹⁵Taká ndatíñu ío ichi fuera chaa, nú ni kivi iní yu'u-dé, ma kúchá'an-de sá'a. Chi ja kenda iní yu'u-dé, yúan kúu ja kúchá'an-de sá'a. ¹⁶Chaa ío so'o kuni ná'ín, te ná kúni so'o-de, áchí-ya. ¹⁷Te nuu ní kusíin-ya núu ñáyivi kuá'a-ún, te ni ndívi-ya iní ve'e. Te chaa káskuá'a jíin-yá,

ni kajika tu'un-de-ya sikí tú'un yátá-ún. ¹⁸Te ni ka'an-ya jíin-de: Suni tú kájuku'un iní máa-ró náún. Á tú kájini-ro ja táka ja kivi iní chaa, ma kúu kuchá'an-de sá'a, ¹⁹chí tú kivi iní añú-de, chí toko-dé kivi, te ndenda-ni kua'an, áchí-ya. Súan ni stá'an-ya ja ío ndoo taká ndeyu. ²⁰Te ni ka'an-ga-ya: Ja kenda ichi iní ñayivi, yúan kúu ja kúchá'an-i sá'a. ²¹Chí onde ichi iní añú kenda ja jáni ñáa iní, ja ísiki ncháa tá'an, ja kuaxán iní, ja jáni ndíyi, ²²ja sakuí'ná, ja too iní, ja ñáa, ja xndá'ú ñá'an, ja tuká kúka nuu, ja ndákoto xaan, ja ká'an sikí tá'an, ja sávixi máa, ja xini ñáa. ²³Taká tu'un ñáa yá'a, máni ichi iní añú kenda te kúchá'an-i sá'a, áchí-ya. ²⁴Te ni ndukuíni-ya yúan. Te kua'an-ya onde raya nuu Tiro jíin ñuu Sidón. Te ni kivi-ya iin ve'e. Te kuni-ya ja tú ni iin kuni tu'un. Ko tú ní kúu kundee sá'i-ya yúan.

Ña'an sirofenicia

²⁵Chí iin ña'an ío iin sesí'i-ña tá'an-i tachí káni. Te ni jini tu'un-ña tú'un-ya. Te ni chaa-ni-ña. Te ni jukuíni jíti-ña núu-yá. ²⁶Te ña'an-ún, ña'an griega kúu-ña. Te onde nuu Sirofenicia vai tata-ña. Te ni ka'an nda'ú-ña jíin-yá ja ná kíni'in-ya tachí káni tá'an sesí'i-ña-ún kí'in. ²⁷Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-ña: Sía, ná ndá'a xna'an-ga chíi taká suchí yá'a, chí tú ío va'a ja kuánchaa-yo stáa-í te skána-yó núu lúsu, áchí-ya. ²⁸Te ni ka'an-ña: Jandaa ká'an-ní Táta, ko lúsu-ún ichi chíi mesa náchii-tí staa kuachí kóyo yu'u-í yáji-tí, áchí-ña. ²⁹Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-ña: Kuá'an núsáa, chí

tɔ'un va'a kúu ja ní ka'an-ro yá'a. Te tachí kíni-ún, a nì kenda kua'an inì sēsí'f-ro, áchí-ya. ³⁰Te nì kee-ña kuáno'on-ña ve'e-ña. Te nì jini-ña ja kátúu sēsí'f-ña núu jíto. Te a nì kenda tachí kíni-ún kua'an.

Chaa só'ó kásteté

³¹Te nì kenda tuku-ya ondé raya ñuu Tiro, nì kii-ya íchi Sidón. Te nì jaq-ya mar Galilea. Te nì ja'ncha sava-ya raya ñuu Decápolis vai-ya. ³²Te nì kákinchaka-i ñin chaa só'ó kásteté núu-yá. Te nì kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná xndée-ya ndá'a-yá siki-dé. ³³Te nì kiñi'in siin-ya-dé nuu ñáyivi kuá'a-ún. Te nì chindee-ya ndá'a-yá so'o-de. Te nì tiví si'ví-yá. Te nì kélé-yá yáa-dé. ³⁴Te nì ndakoto-ya íchi ándíví. Te nì jaka nuu inì-ya. Te nì ka'an-ya jíin-de: Efata, áchí-ya. Ja kuní ka'an: Nanuña. ³⁵Te nì nanuña so'o-de. Te nì nduvítá yáa-dé. Te nì kuu-ni nì naka'an káji-de. ³⁶Te nì ka'an xa'an-yá jíin ñáyivi-ún ja tú ni ñin nuu kachí-i. Te vasa ñi'in nì ka'an xa'an-yá jíin-i, ko ví'í-gá nì kajacha-i tu'un-ya. ³⁷Te nì kanaa xa'an iní-i kándé'é-i. Te nì kaka'an-i: Bueno sá'a-ya táká tiñu; chi chaa só'ó nákuini so'o-de, te chaa ñí'ín náka'an-de sá'a-ya, áchí-i.

Ja ní skée-yá kuun mil ñáyivi

8 Te kivi-ún, nì io kua'a xa'an ñáyivi, te tú ñaún káji-í. Te nì kana Jesús xinì cháa káskuá'a jíin-yá. Te nì ka'an-ya jíin-de: ²Kúndá'ú inì-ri ñáyivi kuá'a yá'a, chi a nì kuu unì kivi káxiukú-i jíin-rí, te tú ñaún káji-í. ³Te nú natáji-rí-i no'on ndicha-i ve'e-i, te sava ichi

te kuítá ii-í, chí ío sava-i jíká vái koyo-i, áchí-ya. ⁴Te chaa káskuá'a jíin-yá, nì kaka'an-de jíin-yá: Te ndéchi kíi staa kée ndá'a chíi ñáyivi yá'a, chí máni ñu'un té'é kúu yá'a. Achí-de. ⁵Te nì jiká tu'ún-yá-de: Nasaa staa kándiso-ró. Achí-ya. Te nì kaka'an-de: Usia-ni statilá, áchí-de. ⁶Yúan-na te nì tá'ú-yá tiñu nuu ñáyivi kuá'a-ún ja ná júngoo-i nuu ñu'un. Te nì ki'in-ya ndí'usiá statilá-ún. Te nì jikan ta'u-yá. Te nì sákuáchí-yá. Te nì ja'a-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá, ja ná káni-de nuu ñáyivi kuá'a-ún. Te nì kajani-de nuu-í. ⁷Te suni kándiso-de yaku tiyáká lúli. Te nì jikan ta'u-yá ja'a-tí. Te nì tá'ú-yá tiñu ja súni ná káni-de nuu-í. ⁸Te nì kayee-í. Te nì kanda'a chíi-i. Te nì kendo-ga. Te nì kanastútú-de usia ndo'o já ní kendo kuáchí. ⁹Te ñáyivi ní kayee-ún ío nátu'un kuun mil-i. Te nì jacha-ya-í kua'an-i. ¹⁰Yúan-na te nì kivi-ni-ya iní barco jíin cháa káskuá'a jíin-yá. Te nì chaa-ya ndáñúu Dalmanuta.

Tu'un yujan ía cháa fariseo

¹¹Te yúan nì chakoyo chaa fariseo. Te nì kakejá'a-de káxndichí-de-ya kájikán-de tuni ichi ándíví núu-yá chí koto ncha-de-ya kákuini-de. ¹²Te nì jaka nuu inì-ya. Te nì ka'an-ya: Naja kájikán ñáyivi yá'a tuni nuu-rí. Jandáa ká'an-ri jíin-ró ma kuá'a-ri ni ñin tuni nuu ñáyivi yá'a. ¹³Te nì skéndo-ya-dé jíná'an-de. Te nì ndívi tuku-ya iní barco, te kua'an-ya ingá lado. ¹⁴Te chaa káskuá'a jíin-yá, nì kanaa iní-de kundiso-de staa. Chí ñin-ni statilá kándiso-de iní barco. ¹⁵Te nì

ka'an xaan-yá jíin-de: Koto va'a-ró máá-ró núu yújan ía cháa fariseo jíin núu yújan ía Herodes, áchí-ya. ¹⁶Te kándatü'ún máá-de: Sikí já tú kándiso-yó stáa núsáa, áchí-de. ¹⁷Te ni jini Jesús. Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja kándatü'ún-ró. Ja tú kándiso-ró stáa náún. Á tú kájini-ro. Á cha'an-ga juku'un iní-ro. Sáni ndava iní añú-ro náún. ¹⁸Ká'io so'o-ró, te á tú kájini so'o-ró. Ká'io nduchi-ro, te á tú kánde'é-ró, te á tú kánuku'un iní-ro. ¹⁹Te nasaa jika chítú ndíi státilá ni kendoo kuáchí ní kanastútú-ró kivi ní sakuáchí-rí u'un státilá ni kayee ú'un mil chaá, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Uxi uu-ni, áchí-de. ²⁰Te ni ka'an tuku-ya: Te nasaa ndo'o chítú ndíi státilá ni kendoo kuáchí ní kanastútú-ró kivi ní sakuáchí-rí usia státilá ni kayee kúun mil ñayivi, áchí-ya. Te ni kaka'an-de: Usia-ni, áchí-de. ²¹Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-de: Te onde vina tú kájuku'un iní-ro náún, áchí-ya.

Ja ní nasáva'a-ya cháa kuáa núu Betsaida

²²Te ni ja-ya núu Betsaida. Te ni kákinchaka-i iin chaá kuáa núu-yá. Te ni kaka'an nda'ú-i jíin-yá ja ná ké'é-yá-de. ²³Yúan-na te ni tiin-ya ndá'a cháa kuáa-ún. Te ni kiñi'in-ya-dé nuu-ún. Te ni tiví si'ví-yá nduchi-dé. Te ni xndée-ya ndá'a-yá sikí-dé. Te ni jika tu'ún-yá-de: Á jini-ro yakú, áchí-ya. ²⁴Te máá-de, ni ndakoto-de. Te ni ka'an-de: Jiní-ná taká chaá. Ko nátu'un yunu jiní-ná-de kájika-de, áchí-de. ²⁵Yúan-na te ni chaá tuku-ya ndá'a-yá sikí ndúchi-dé. Te

ni ndakoto va'a-de. Te ni nduva'a ii-dé. Te onde jíká te ni jini kájí-de ndivii. ²⁶Te ni natáji-yá-de kuano'on-dé ve'e-de. Te ni ka'an-ya: Ma kivi-ró iní nuu. Te ni iin nuu cháa nuu-ún ma kachí-ro, áchí-ya.

Tu'un ni ka'an ndaa Pedro

²⁷Te ni kenda Jesús jíin cháa káskuá'a jíin-yá kua'an-ya jíin-de ichi táka nuu ndañuu Cesarea de Filipino. Te ichi-ún ni jika tu'ún-yá-de: Te ruu, na chaá kúu-ri kaka'an ñayivi, áchí-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá. ²⁸Te ni kakastu'ún-de nuu-yá: Juan ja skuánducha, kaka'an-i. Te sava-i: Elías. Te sava-ga-i: Iin chaá ni jani tu'un Dios onde sáa, áchí-de. ²⁹Yúan-na te ni ka'an-ya jíin-de: Te róo, na chaá kúu-ri kaka'an máá-ró, áchí-ya. Te ni ka'an Pedro: Máá-ni kúu Cristo, áchí-de jíin-yá. ³⁰Te ni ka'an xaan-yá jíin-de jíná'an-de ja tú ni iin nuu kachí-de tu'un-ya.

Jíin kivi ní ka'an-ya já kúu-ya

³¹Te ni kejalá-yá ni stá'an-ya núu-dé ja jínu ñú'ún ndó'o xaan máá Sé'e chaá. Te chaá ni kayii jíin táka sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu ma kuátú'ún-de-ya, chí ka'ni-dé-ya. Te nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya. ³²Te kájí ní ka'an-ya tú'un yá'a. Yúan-na te Pedro, ni tiin-de-ya. Te ni kejalá-de ká'an xaan-dé nuu-yá. ³³Te máá-yá, ni jóo káva-ya. Te ni ndakoto-ya núu cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an xaan-yá nuu Pedro: Satanás, kuxio ki'in-ro, chí tú júku'un iní-ro tú'un Dios, chí sa tu'un chaá júku'un iní-ro, áchí-ya. ³⁴Te ni kana-ya xini

ñáyivi kuá'a-ún jíin cháa káskuá'a jíin-yá. Te nī ka'an-ya jíin-de: Nani cháa nú kunī-de kii-de yata-rí, te ma chíinú'ún-de máa-de, te ná kuandéé iní-de jíin túnd'o kii sikī-dé, te ná kúndikīn-de ruu kii-de. ³⁵Chi cháa jítú iní-de kaku-de chíi túnd'o kii sikī-dé, naa-dé. Te vasa ná kúu iin cháa ja sikī ruu jíin sikī tú'un va'a-ri, ko kaku-de. ³⁶Chi naún ní'in cháa vasa ná kúndéé-de ní'in-dé níí ñúyivi, te nú xnáa-dé añú-de. ³⁷Xí naún chúnáa cháa añú-de. ³⁸Chī nú ndé cháa kúka nuu iní-de nuu-rí jíin núu tú'un ká'an-ri ma'nú ñáyivi yá'a ja káisiiki ncháa-i Dios jíin má'nú cháa kásá'a kuachi, te suni súan kuka nuu iní máa Sé'e cháa nuu-dé, kivi ndíi-ya jíin táká ndajá'a ndóo-ya. Te kivi-ún ndúñá'nu-ya sá'a Táa-ya, áhí-ya.

9 Te suni nī ka'an-ya jíin-de jíiná'an-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró: Ió sava cháa ká'in yá'a ja má kúu kuti-dé onde nú tú kunī-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, ndasa kii jíin fuerza, áhí-ya.

Sikī já túku nī nduu-ya

²Yúan-na te nuu iñú kivi te nī jaka Jesús Pedro jíin Jacobo jíin Juan, te máni máa-ni-de nī kiñi'in sīin-ya-dé kua'an-ya jíin-de iin yuku súkún. Te yúan, tuku nī nduu-ya núu-dé. ³Te sa'ma-yá nī kanandii ncháa, kiyi xaən, nátu'un yu'a volcán. Te tú ío ni iin ja súan kuu nakacha kiyi inī ñuyivi yá'a. ⁴Te nī kandenda Elías jíin Moisés nī kajini-de. Te nī kandatú'un cháa-ún jíin Jesús. ⁵Yúan-na te nī ka'an Pedro: Maestro, va'a-ga ná kéndoo-yó yá'a, te sá'a-ná unī ve'e

kuii. Iin kuu máa-ní, inga kuu Moisés, te inga kuu Elías, áhí-de jíin Jesús. ⁶Chī tú ní jini-de ndasa ka'an-de, chíi káyu'ú xaən-dé. ⁷Te nī cháa iin viko nu'ún. Te nī jasu níí núu-dé. Te nuu vikó nu'ún-ún nī kenda iin tu'un ja ní ka'an: Yá'a kúu Sé'e-ri ja kúndá'ú iní-ri, te kuni ná'in-ró tú'un ká'an-ya. Achí. ⁸Te nī kandakoto-ni-de. Te tuká ni iin naún ní kájinī-de, chíi máa iin-na Jesús. ⁹Te kánuu-de yuku-ún, te nī ka'an xaən-yá jíin-de ja tú ni iin nuu kachí-de ja súan nī kajini-de-ún, chíi onde ná náchaku máa Sé'e cháa ma'nú ndíyi. Achí-ya. ¹⁰Te nī kañu'un inī máa-de tu'un-ún. Te kájika tu'un tá'an-de naún tu'un kúu: Ja náchaku ma'nú ndíyi. ¹¹Te nī kajika tu'un-de-ya: Te cháa káchaa tutu naja káka'an-de ja kánúu ndíi Elías xna'an-ga, áhí-de. ¹²Te nī ka'an-ya jíin-de: Jandáa kúu ja ndíi Elías xna'an-ga, te nasájáa-de taká ndatíñu. Te suni yóso tú'un nuu tutu ja ndó'o xaən máa Sé'e cháa te sájá'a inī-i nuu-yá. ¹³A ká'an-ri jíin-ró ja Elías, a nī kii-de. Te nī kasá'a-i taká ja ní kakuu inī-i jíin-de, nátu'un yóso tú'un-de nuu tutu, áhí-ya.

Suchí ñí'in

¹⁴Te nī ncha-ya núu sáva-ga cháa káskuá'a jíin-yá. Te nī jini-ya ñáyivi kuá'a xaən, nī kajikó ndúu-i níí núu-dé. Te cháa káchaa tutu kástátá'an jíin-de. ¹⁵Yúan-na te taká ñayivi-ún, nī kajini-ni-i nuu-yá. Te nī kanaa iní-i kánde'é-i nuu-yá. Te nī katau-i kua'an-i nuu-yá. Te nī kaka'an-i jíin-yá. ¹⁶Te nī jika tu'un-yá-i: Na sikī kástátá'an-ró

jín-de jíná'an-de, áchí-ya.
¹⁷Yúan-na te ni ka'an iin chaá ma'nú ñáyivi kuá'a-ún: Maestro, vaí nchaka-ná se'e-ná nuu-ní, chí tá'an-i iin tachi'ñí'n. ¹⁸Te tachi-ún, ndéni kúu te nú ni tiin-ni-i, te ja'ni yí'í-ni-i. Te sjáa-ni ti'ñü yu'u-í. Te skí'ñi nu'un-i. Te kuá'ichi-i sá'a. Te ni ka'an-ná jín cháa káskuá'a jín-ní ja ná kíñi'in-de kí'in. Te tú ní kákuu sá'a-de, áchí-de. ¹⁹Te ni ka'an-ya jín-i: Ñáyivi xáan ní'in iní kákuu-ró. Nasaa-ga kivi kúnchaa-ri jín-ró. Te nasaa-ga kivi ndó'o-ri jín-ró. Kuá'a-i ná kí-i nuu-rí núsáa, áchí-ya. ²⁰Te ni kaja'a-de-i nuu-yá. Te ni jini-i-ya. Te tachi-ún, ni ja'ni yí'í xáan-ní-i. Te ni ndua-i nuu ñú'un. Te ni tuu-í. Te ni jaa ti'ñü yu'u-í. ²¹Te Jesús, ni jiká tu'ún-yá táa-i: Nasaa kivi ní kuu tá'an-i tachi yá'a, áchí-ya. Te ni ka'an-de: Ondé lúli-i. ²²Te tondó tini jínu ni kuu chíndee-i nuu ñú'un jín núu ndúcha, ja ká'ni-í kuní. Ko nú kuu sá'a-ní, kundá'ú ini-ní náá. Te chindéé chítuu-ní náá, áchí-de. ²³Te ni ka'an Jesús jín-de: Te nú kándija-ró, chí chaá kándija te kuu taká ja kuní-de, áchí-ya. ²⁴Yúan-na te máá táa suchí-ún, ni ka'an jaa-ni-de: Kándija-ná, ko chindéé chítuu-ní náá chí tú kándija va'a va'a-ná, áchí-de. ²⁵Te ni jini Jesús ja ní katau ñáyivi kuá'a-ún kua'an-i nuu-yá. Te ni ka'an xa'an-yá jín tachi káni-ún: Tachi'ñí'n só'ó, ruu tá'ú-rí tiñu nuu-ro. Kenda-ró iní-i, te ma ndívi-ga-ro iní-i, áchí-ya jín. ²⁶Yúan-na te tachi-ún, ni kana kó'ó. Te tini jínu ni ja'ni yí'í xáan-gá-i. Te ni kenda kua'an. Te máá suchí-ún, ni kundíyi-ni-i. Te ni kaka'an tini

ñáyivi: A ni jil'i-i, áchí. ²⁷Te Jesús, ni tiin-ya ndá'a-í, te ni ndukani-ya-í. Te ni ndukuiñi-i. ²⁸Te nuu ní kivi Jesús iní ve'e, te chaá káskuá'a jín-yá, ni kajika tu'ún sán-de-ya: Naja tú ní kákuu kíñi'in-ná tachi-ún kí'in, áchí-de. ²⁹Te ni ka'an-ya jín-de: Iin tá'an yuán, ni ma kenda kuti kí'in, te nú tú kakan ta'u-yo te kondicha iní-yo, áchí-ya.

Ja ní ka'an tuku-ya já kúu-ya

³⁰Te ni kakenda-ya yúan. Te ni kaja'a-ya kuá'an-ya íchi ndáñü Galilea. Te tú ní kuní-ya já kúni tu'un ni iin. ³¹Te ni stá'an-ya núu cháa káskuá'a jín-yá: Ñáyivi yá'a nastúu-i máá Sé'e chaá nuu ndá'a sáva-ga chaá. Te chaá-ún, ka'ni-dé-ya. Ko nú ni jil'i-ya, te nuu uní kivi te nachaku-ya, áchí-ya jín-de. ³²Te máa-de, tú ní kájuku'un iní-de tu'un yá'a. Te ni kayu'ú-de kaka tu'ún-de-ya.

Ja ní kastátá'an-de ndé chaá kúñá'nu-ga

³³Te ni jaq-ya ñü Capernaum. Te nuu ní kivi-ya iní ve'e, te ni jiká tu'ún-yá-de: Naún tu'un ni kandatú'ún-ró íchi-ún, áchí-ya. ³⁴Te máa-de, tú ní kaka'an kuti-dé. Chí ichi-ún ni kastátá'an-de ndé chaá kuu ñá'nu-ga. ³⁵Yúan-na te ni jungoo-ya. Te ni kana-ya xiní ndí'uxi uu-de. Te ni ka'an-ya jín-de: Nú ndé chaá kuní-de kunú-de, te nduu-de sandí'í-ná nuu táka tá'an-de. Te kuatíñu-de nuu tá'an-de. ³⁶Te ni tiin-ya iin suchí lúli. Te ni jani-ya-í ma'ñú-de. Te ni junu nchaa-ya-í. Te ni ka'an-ya jín-de: ³⁷Chaa ja jín sí'ví-rí

kuatá'ú-de iin suchí lúli nátu'un suchí yá'a, te ruu kuatá'ú-de. Te chaa kuatá'ú ruu, nasu ruu, chi I'a ni táji ruu vai-ri kuatá'ú-de, áchi-ya. ³⁸Te ni ka'an Juan jín-yá: Maestro, ni kajini-ná iin chaa ja jín sí'ví-ní ni kiñi'in-de tachi káni kaja'an. Te tú ndikín-de yóo. Te ni kajasu-ná nuu-dé. Chi tú ndikín-de yóo, áchi-de. ³⁹Te Jesús, ni ka'an-ya jín-de: Ma kasu-ro nuu-dé, chi iin chaa ja jín sí'ví-rí sá'a-de tiñu ñá'nu, ma kuu naka'an-de siki-rí. ⁴⁰Chi chaa tú ka'an siki-yo, ndújín-de jín-yó. ⁴¹Te nú ndé chaa ku'a-de iin yajin ndúcha kó'o-ró jín sí'ví-rí, te nú súan ná sá'a-de chi kándujín-ró jín Cristo, jandaa ká'an-ri jín-ró ja má xnáa-dé ya'u-de.

Siki já skívi yóo nuu kuáchi

⁴²Te nú iin suchí lúli yá'a kándija-i ruu te kivi-i kuáchi sá'a iin chaa, te va'a-ga nú ní nú'ni iin yosó ká'nu sukun-dé, te kenda-de ki'in-de nuu ndúcha mar núú. ⁴³Te nú nda'a-ro kuní skívi róo nuu ío kuáchi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku tákú'lu-ró, nasu já kóo ndendúú nda'a-ro kí'in-ro nuu infierno, nuu kayú ñu'un ja má ndá'va kuti. ⁴⁴Te yúan, ni tındákú-de ma kuu-ti. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti. ⁴⁵Te nú ja'a-ro kuní skívi róo nuu ío kuáchi, xiti ná kí'in. Va'a-ga ja kúchaku tákú'lu-ró, nasu já kóo ndendúú ja'a-ro kí'in-ro nuu infierno, nuu kayú ñu'un ja má ndá'va kuti. ⁴⁶Te yúan, ni tındákú-de ma kuu-ti. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti. ⁴⁷Te nú nduchi-ro kuní skívi róo nuu

íó kuáchi, tava ná kí'in. Va'a-ga kivi-ró ñuu nuu tá'ú Dios tiñu jín iin-ni nduchi-ro, nasu já kóo ndendúú nduchi-ro kí'in-ro nuu infierno. ⁴⁸Te yúan, ni tındákú-de ma kuu-ti. Te ni ñu'un-ún ma ndá'va kuti. ⁴⁹Chi taká chaa kuu u'a-de sá'a ñu'un. Te taká kuñu ni soko, kuu u'a sá'a ñii. ⁵⁰Va'a ío ñii. Ko nú ñii-ún ná náa xikó u'a, ndasa ndu'u'a sá'a-ró núsáa. Ná kuñava'a-ró ñii iní máa-ró. Te ma kánaa-ro jín tá'an-ró, áchi-ya jín-de.

Siki tú'un tú xndóo tá'an

10 Te ni kenda-ya yúan, te ni chaa-ya onde raya ñuu Judea jín ingá lado yata yúcha Jordán. Te ni kututú tuku ñayivi ku'a nuu-yá. Te ni stá'an tuku-ya tú'un nuu-í, nátu'un sá'a-ya. ²Te ni jakoyo chaa fariseo nuu-yá ja kóto nchaa-de-ya. Te ni kajika tu'un-de-ya: Á ío ley ja skéndo iin chaa ñasí'i-de, xí túu, áchi-de. ³Te máa-yá, ni ka'an-ya jín-de: Naún tiñu ni tá'ú Moisés nuu-ro, áchi-ya. ⁴Yúan-na te ni kaka'an-de: Moisés, ni jatú'un-de ja kúva'a acta ndusín, te ndoo-ña, áchi-de. ⁵Te Jesús, ni ka'an-ya jín-de: Siki já ní'in ini añu-ro jíná'an-ró, yúan súan ni tá'ú-de tiñu yá'a nuu-ro. ⁶Ko onde xnánuú kivi ní jungoo ñuyivi, chi ja yí jín já sí'i ní sá'a Dios. ⁷Ja yúan kuu ja skéndo chaa táa-de naa-de, te ketá'an-de jín ñasí'i-de. ⁸Te ja ni kuu uú tá'an, iin-na kuu. Na tuká kuu uú, chi iin-na kuu. ⁹Núsáa te ja á ni skétá'an Dios, ma ndusín kuti sá'a iin ñayivi, áchi-ya. ¹⁰Te onde ve'e te chaa kásku'a jín-yá, ni kajika tu'un tuku-de-ya siki

tú'un-ún. ¹¹Te ni ka'an-ya jíin-de: Nú ndé cháa skéndoo-de ñasí'í-de te tanda'a-dé jíin ingá ña'an, te ísíki ncháa-de ñasí'í-de nú súan. ¹²Te nú máá ñasí'í-ún xndóo-ña yíi-ñá te tanda'a-ñá jíin ingá-de, te tu'un ísíki ncháa sá'a-ña. Achí-ya.

Jesús jíin súchí lúlí

¹³Te ni chakoyo sava ñayivi núu-yá jíin súchí lúlí ja ké'é-yá-i. Te cháa káskuá'a jíin-yá, ni kaka'an xaan-dé nuu ñayivi vái koyo jíin-i. ¹⁴Te ni jini Jesús. Te ni kití ini-ya. Te ni ka'an-ya jíin-de: Sía, ná kíkoyo suchí lúlí núu-rí, te ma kasú-ro íchi-í, chi tá'an súan kákuu ja xíin ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. ¹⁵Jandaa ká'an-ri jíin-ró: Nú iin cháa tú játú'un-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu nátu'un játú'un iin suchí lúlí, ma kivi kuti-dé yúan, achí-ya. ¹⁶Te ni junu nchaa-ya-í. Te ni xndée-ya ndá'a-yá xini-í jíná'an-i. Te ni jikan ta'u-yá ja'a-í.

Chaa kúká

¹⁷Yúan-na te ni ki'in-ya íchi kuá'an-ya. Te jínu iin cháa súchí ni chaá-de. Te ni jukuiñí jítí-de nuu-yá. Te ni jiká tu'un-de-ya: Chaa va'a kúu-ní Maestro. Ndasá sá'a-ná te ni'in tá'u-ná kuchaku-ná ní káni, achí-de. ¹⁸Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Naja ká'an-ro cháa va'a jíin-rí. Tú ni iin cháa va'a ío chi máá iin-ni Dios. ¹⁹A jini-ro tú'un ni tá'ú tiñu-ya núu-ro: Ma kúsiki ncháa tá'an-ró, ma ká'ni-ro ndíyi, ma sakuí'ná-ró, ma ká'an-ro tú'un tú'un, ma kuánchaa-ro ndatíñu tá'an-ró; kuandatú nuu táa-ro núu náa-ro, achí-ya. ²⁰Te máa-de, ni

ka'an-de jíin-yá: Taká tiñu yá'a a ni skíkuu-ná onde ná lúlí-ná, Maestro, achí-de. ²¹Yúan-na te ni ndakoto Jesús nuu-dé. Te ni kumani-yá jíin-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Iin-na tiñu kumani sá'a-ró núsáa. Kuá'an, te xikó ndí'i-ró já ñáva'a-ró, te kuá'a-ró núu ñayivi ndá'ú. Te onde andívi kóo yaji-ro. Yúan-na te kii-ró, kundikin-ro rúu ki'on, te kuandéé ini-ro jíin túndó'o kii sikí-ro, achí-ya. ²²Te máá cháa súchí-ún, ni kuxii ini-de ja súan ni ka'an-ya. Te ni kee-de kua'an-de. Te ndúkuí'a ini-de. Chi kua'a xaán ndatíñu ñáva'a-de. ²³Yúan-na te Jesús, ni ndakoto-ya ní xíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Xaan ú'u kivi iin cháa kúká ini ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, achí-ya. ²⁴Yúan-na te cháa káskuá'a jíin-yá, kánaa ini-de kájini so'o-de tu'un ni ka'an-ya-ún. Ko ni ka'an tuku Jesús jíin-de: Hijo, cháa ja xaán káchiñú'un-de xu'un, xaán ú'u kivi-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu. ²⁵Yachi-ga ja'a iin camello ya yiki tikuí, vása iin cháa kúká kivi-de ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, achí-ya. ²⁶Te máa-de, ví'i-gá kánaa ini-de, kájani ini-de: Ndé cháa kaku núsáa. ²⁷Yúan-na te Jesús, ni ndakoto-ya núu-dé. Te ni ka'an-ya: Jíin cháa ma kúu kuti, ko tú súan kúu jíin Dios. Chi taká-ni tiñu ndí'i-ni kúu sá'a Dios, achí-ya. ²⁸Yúan-na te Pedro, ni ka'an-de jíin-yá: Náa, ni kaskéndoo-ná taká ndatíñu-ná. Te ni kandikin-ná ní vai-yó, achí-de. ²⁹Te ni ka'an Jesús: Jandaa ká'an-ri jíin-ró: Nú iin cháa ni skéndoo-de ve'e-de, xí ñani-de, xí kuá'a-de, xí táa-de, xí

náa-de, xí ñásí'í-de, xí sé'e-de, xí tá'u-dé, ja sikí rúu jíin sikí tú'un va'a ká'an-ri, ³⁰te nani'in-dé iin ciento vuelta vina kúu ve'e, kúu ñani, kúu ku'a, kúu náa, kúu se'e, kúu ta'u. Ko chindikín-i-de. Ko onde inga vida chaa, yúan-na te kuchaku-de ní káni. ³¹Te kua'a cháa kúnúu, nduu-de sandi'í-na. Te chaa sandi'í-na, ndunúu-de, áchí-ya.

Ja ní ka'an tuku-ya já kúu-ya

³²Te ká'iin-de ichi ní kaka-de kaja'an-de ñuu Jerusalén. Te Jesús, yóxnúu-ya nuu-dé. Te ni kanaa iní-de káini so'o-de. Te ñayivi káindikín-ya-ún káyu'u-i. Yúan-na te ni kana sijn tuku-ya xiní ndí'uxí uu chaa-ún. Te ni kastu'un-ya nuu-dé taká tu'un kii sikí-ya: ³³Ná kuní-ro: Kaa-yó kí'in-yo ñuu Jerusalén. Te yúan natuu máa Sé'e chaa nuu taká sutu' ná'nu, jíin núu cháa káchaa tutu. Te ndonda-de sikí-ya ku-ya. Te nachi'i-de-ya ndá'a cháa sijn nación. ³⁴Te chaa-ún, sákátá-de nuu-ya. Te ku'a-de ta'u-ya. Te tiví s'i'ví-de nuu-ya. Te ka'ni-dé-ya. Ko nuu uní kiví te nachaku-ya, áchí-ya.

Favor jikán Jacobo jíin Juan nuu-ya

³⁵Yúan-na te Jacobo jíin Juan, se'e Zebedeo, ni jakoyo-de nuu-ya. Te ni kaka'an-de jíin-ya: Maestro, kákuñ-ná ja sá'a-ní iin ja kakán-ná nuu-ní, áchí-de. ³⁶Te máa-ya, ni ka'an-ya jíin-de: Ndasá kákuñ-ro já sá'a-ri jíin-ró, áchí-ya. ³⁷Te ni kaka'an-de jíin-ya: Ku'a-ní xiin-ní kuxiukú-ná jíin-ní, iin-ná ichi ndává'a-ní, te inga-ná ichi ndávésé-ní, kiví ndúñá'nu-ní,

áchí-de. ³⁸Yúan-na te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Tú káini-ro naún kúu ja kájukan-ro. Á kuu ndo'o ta'an-ro jíin-rí jíin túndó'o kii sikí-rí, xí kúu kuanducha-ro núu ní janducha-rí, áchí-ya. ³⁹Te máa-de, ni kaka'an-de: Kuu sá'a-ná, áchí-de. Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Jandáa, ja ndó'o ta'an-ro jíin-rí jíin túndó'o kii sikí-rí, te nuu ní janducha-rí, kuanducha-ro, ⁴⁰ko ja kúxiukú-ró ichi ndává'a-ri jíin ichi ndávésé-rí, nasu máa-rí tá'u tíñu ja ku'a-ri nuu-ro, chi ío tu'a ja kúu iin chaa, te chaa-ún ni'in, áchí-ya. ⁴¹Te uxi-ga chaa-ún, ni kajini so'o-de tu'un yá'a. Te ni kakiti iní-de nuu Jacobo jíin núu Juan. ⁴²Te Jesús, ni kana-ya xiní-dé. Te ni ka'an-ya jíin-de: Káini-ro já taká chaa kábito-de nátu'un chaa kákuñá'nu nuu ñayivi, te kátá'u téyí-de tíñu nuu-í. Te ja kákuñá'nu sikí máa-de, suni kátjin ni'in so'o-de. ⁴³Ko sikí róo jíná'an-ró, na tú súan koo: Chi nú ndé róo kuní kuñá'nu nuu tá'an-ró, te róo kúu ja kuátíñu nuu tá'an-ró. ⁴⁴Te nú ndé róo kuní kunúu, yuán ndúu mozo nuu taká-ro. ⁴⁵Chi máa Sé'e chaa na tú vai-ya já kuátíñu ñayivi núu-ya, chi sua játíñu-ya núu ñayivi te ku'a-ya máa-ya ku-ya já nákuuan-ya ku'a ñayivi, áchí-ya.

Bartimeo, chaa kuáa

⁴⁶Yúan-na te ni jakoyo-ya ñuu Jericó. Te yúan ni ndenda-ya jíin cháa káskuá'a jíin-ya jíin ñayivi ku'a xáan. Te Bartimeo chaa kuáa, se'e Timeo, kánchaa-de yu'íchi, jikán-de caridad. ⁴⁷Te ni jini tu'un-de ja Jesús ñuu Nazaret kúu-ya. Te ni kejá'a-de kána

kó'ó-de: Jesús, Se'e David, kundá'ú iní-ní náá, áchí-de. ⁴⁸Te kua'a-í, nì kaka'an xaan-í nuu-dé, ja ná kasú-de yu'u-dé. Ko máá-de, ví'í-gá nì kana kó'ó-de: Tátá Se'e David, kundá'ú iní-ní náá vii, áchí-de. ⁴⁹Yúan-na te Jesús, nì jukuiñi-ya. Te nì ka'an-ya: Kana xini-dé ná kii-de, áchí-ya. Te nì kakana-i chaá kuáá-ún: Ma ndúkuí'a iní-ro. Ndukuiñi ná chó'o, chì kána-ya róó, áchí-i jíin cháa-ún. ⁵⁰Yúan-na te máá cháa-ún, nì skána-de tikachí-de. Te nì ndukuiñi-de. Te nì jaa-de nuu Jesús. ⁵¹Te Jesús, nì ka'an-ya jíin-de: Naún sá'a-ri jíin-ró kuní-ro, áchí-ya. Te chaá kuáá-ún, nì ka'an-de jíin-yá: Maestro, ja ná ndúndijin nduchi-ná kuní-ná, áchí-de. ⁵²Te Jesús, nì ka'an-ya jíin-de: Kuá'an núsáá. Ja kándíja-ró ní nama róó, áchí-ya. Te nì ndundijin-ni nduchi-dé. Te nì ndikín-de Jesús kua'an-de ichi-ún jíin-yá.

Ja ní kivi Jesús ñuu Jerusalén

11 Te nì kakuyani-ya ñuu Jerusalén, ñuu Betfagé, jíin ñuu Betania, chij yuku Olivos. Te nì táji-yá uü chaá káskuá'a jíin-yá kua'an-de. ²Te ká'an-ya jíin-de: Kuá'an ñuu kánchaá nuu-ro jían. Te nuu kivi-ni-ró yúan, te ni'in-ro ñin burro nú'ni-ti, ja ní ñin chaá té koso-gá-de-ti. Te ndáji-ró-ti, te kii-ró jíin-ti. ³Te nú ndé chaá ká'an jíin-ró: Naja sá'a-ró súan, achí-de. Te kachí-ro kúni-de: Máá Jíto'o-yo jínu ñú'ún-yá-ti, achí-ro. Yúan-na te táji-ni-de-ti kii-ró jíin-ti, áchí-ya jíin-de. ⁴Te nì kaja'an-de. Te nì kani'in-dé burro-ún nú'ni-ti

yúxé'é ichi yatá ké'e, nuu náketá'an uü ichi. Te nì kandáji-de-ti. ⁵Te sava ja ká'jin yúan, nì kaka'an jíin-de: Naún kásá'a-ró sá burro jian kándáji-ró, áchí. ⁶Yúan-na te máá-de, nì kaka'an-de jíin-ún, nátu'un nì tá'ú Jesús tiñu nuu-dé. Te vasa ní kasía-ún-de vai-de. ⁷Te nì chaá-de jíin burro-ún nuu Jesús. Te nì kaxndée-de tikachí-de siki-ti. Te nì jukoso-yá-ti. ⁸Te kua'a-dé, nì kajakín-de tikachí-de iní ichi, te sava-ga-de, nì kaja'nu-de numa yúnu. Te nì kajakín-de iní ichi-ún. ⁹Te ñayivi kája'an ichi núu-yá, jíin ñayivi kándikín ichi yatá-yá, káka'an jaa-i: Xáan va'a I'a kúu-ya. Ná nákana jaa-yó-yá, chì ndíso-ya tiñu máá Tatá Dios. ¹⁰Te kákusiñ iní-yo, chì táa-yo David, a yani tá'ú-de tiñu nuu-yo. Xáan va'a I'a kúu-ya ondé andívi, áchí-i. ¹¹Te nì kivi Jesús iní ñuu Jerusalén, jíin iní ve'e i. Te nì ndakoto-ya núu táká ndatíñu ñin ní yúan. Te nuu ní ini, te nì kenda-ya kuá'an-ya ñuu Betania jíin máá uxí uü-de.

Tu'un mérkexe

¹²Te kivi xían-ún, nì kakenda-ya kuá'an-ya iní ñuu Betania. Te nì chaá soko chij-ya. ¹³Te ondé jiká ní jini-ya ñin mérkexe ja ío numa ndá'a. Te nì kandita-ya kuá'an-ya, jáni iní-ya já ni'in-yá ja kée-yá núu. Te nuu ní jaa-ya núu mérkexe-ún, tú kuti naún ní ni'in-yá, chì máá núma-ní ío. Chì nasu kivi kúun nde'e kúu. ¹⁴Yúan-na te Jesús, nì ka'an-ya: Ni ñin tuká naún kée kúti ndé'e xini-ro ní káni, áchí-ya jíin mérkexe-ún. Te chaá káskuá'a jíin-yá, nì kajini so'o-de ja súan nì ka'an-ya.

Ja ní sándoo-ya vé'e ii

¹⁵Te ni jakoyo-ya ñúu Jerusalén. Te ni kivi Jesús iní ve'e ii. Te ni kiñi'in-ya ñáyivi kájaan káxikó iin-i iní ve'e ii-ún kája'an-i. Te ni skuíó káni-ya mesa cháa káxndái xü'ún, jíin silla cháa káxikó paloma. ¹⁶Te tú ní já'a-ya tú'un ja'a ni iin-i jíin káyi iní ve'e ii-ún. ¹⁷Te ni stá'an-ya tú'un nuu-í: Á tú yóso núu tutú ja vé'e-ri, ve'e nuu kájikān ta'u táká ñáyivi nání. Ko máá-ró, a ni kanasá'a-ró yaú kava ñáku'iná, áchí-ya. ¹⁸Te cháa káchaa tutu jíin sutú ñá'nu, ni kajini so'lo-de tu'un-ún. Te kándúkú-de modo ndasa ka'ni-dé-ya. Ko káyu'ú-de-ya, chi taká ñáyivi kánaa iní-i kájini so'lo-i tu'un stá'an-ya. ¹⁹Te nuu kuá'ini, te ni kenda Jesús iní ñuu-ún, kua'an-ya.

Ja ní ichi mérkexe

²⁰Te jañá'an inga kivi, ni kanaja'a-ya kuá'an-ya. Te ni kajini-ya mérkexe-ún ja á ni ichi onde yo'lo. ²¹Yúan-na te ni nuku'un iní Pedro. Te ni ka'an-de jíin-yá: Maestro, nde'é-ní mérkexe-ún ja ní ka'an ndiva'a-ní jíin. Te vina a ni ichi ii, áchí-de. ²²Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Kandíja nuu Dios, ²³chi jandáa ká'an-ri jíin-ró: Nú ndé cháa ka'an-de jíin yúku yá'a: Kuxio, te jungoo-ró onde nuu mar, te nú tú kani síkí iní-de, chi sua kándíja-de ja súan kuu ja ní ka'an-de-ún, te ja ní jikan-de-ún, ni'in-dé. ²⁴Ja yúan ká'an-ri jíin-ró: Taká ja jikán-ro, te kakan ta'u-ro jíin, te ná kándíja-ró ja ní'in-ro, te ni'in-ro. ²⁵Te nú kájikān ta'u-ro, te kuña ká'nu

iní-ro núu ndé iin cháa jíto u'u róó, náv'a máá Taa-ro kánchaa-ya onde andíví, suni kuña ká'nu iní-ya núu kuáchi-ró. ²⁶Chi nú tú kuña ká'nu iní-ro, suni súan máá Taa-ro kánchaa-ya onde andíví, ma kuña ká'nu iní-ya núu kuáchi-ró, áchí-ya.

Sikí tñnu ndíso Jesús

²⁷Te ni najakoyo tuku-ya ñúu Jerusalén. Te jika kuu-ya iní ve'e ii. Te sutu ñá'nu, jíin cháa káchaa tutu, jíin cháa ni kayii, ni chakoyo-de nuu-yá. ²⁸Te ni kaka'an-de jíin-yá: Na jíin tú'un sá'a-ró tñnu yá'a. Te ndéja ní ka'an jíin-ró sá'a-ró tñnu yá'a, áchí-de. ²⁹Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Ná kaká tu'un-rí róó iin tu'un, te kachi-ro núu-rí. Yúan-na te ná kachi-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tñnu yá'a. ³⁰Ja ní skuánducha Juan sáá, á onde andíví ní kii tu'un, xí cháa ni tá'ú tñnu. Kastu'ún, áchí-ya. ³¹Yúan-na te ni kandatu'ún máá-de: Nú ka'an-yo: Ja onde andíví. Te kachi-de kuni-yó: Naja tú ní kákandíja-ró núu-dé núsáá. ³²Te nú ka'an-yo já cháa ni tá'ú tñnu. Te káyu'ú-yo ñáyivi, chi ndivii-í kájani ndaa iní-i ja cháa ni jani tu'un Dios ni kuu Juan, áchí-de jíin tá'an-de. ³³Ja yúan ní kaka'an-de: Tú kájini-ri, áchí-de jíin Jesús. Yúan-na te ni ka'an Jesús: Suni ruu, tú kachi-ri nuu-ro na jíin tú'un sá'a-ri tñnu yá'a núsáá, áchí-ya jíin-de.

Chaa kásatiñnu nuu itú uva

12 Te ni keja'á-yá ni ka'an-ya tú'un yátá jíin-de jíná'an-de: Iin cháa, ni nachu'un-de iin itú uva. Te ni jasú-de jakú. Te ni jacha-de iin yaú nuu kaxín-de. Te ni ndukani-de

iin torre. Te ni xndóo-de nuu cháa kásatiñu jíin. Te ni kee-de kua'an jíká-de. ²Te iin kivi te ni tájí-de iin mozo-de vai nuu já kásatiñu jíin uva-ún, ja vái naki'in-de nde'e itú uva nuu já ní kásatiñu-ún. ³Ko máá-ún, ni kakatiin-ún mozo-de. Te ni kastují-dé. Te ni kakiñi'in-ún-de. kuano'on sáni-ni-de. ⁴Te máá jíto'o, ni natájí tuku-de inga mozo-de vai nuu já kásatiñu-ún. Te ni kastují-ún xiní mozo-de. Te ni kasákátá nuu-dé. Te ni kakiñi'in-ún-de kuano'on-dé. ⁵Te máá jíto'o uva, ni natájí tuku-de inga chaá vai. Te ni kaja'ni-ún-de jíin kuá'a-gá-de. Te sava-de ni kastují. Te sava-de ni kaja'ni. ⁶Ko máá jíto'o, ío iin se'e-de ja kúndá'ú ini-de. Te onde sandí'f-na ni tájí-de se'e-de vai nuu cháa kásatiñu. Te ni ka'an-de: Ná koo jíñú'ún yúan núu sé'e-ri, áchí-de. ⁷Ko máá já kásatiñu-ún, ni kandatu'ún: Chaá yá'a xíin tá'u. Ná chó'o, ná ká'ni-yo-dé, te ná ndoo ta'u-dé kuu-yó, áchí. ⁸Te ni kakatiin-ún sé'e-de. Te ni kaja'ni-ún-i. Te ni kaskána ndi'yi-ún yatá itú uva. ⁹Ndasa sá'a jito'o itú uva-ún núsáá. Chaá-de, te xnáa-dé ja ní kásatiñu-ún. Te kua'a-de itú uva-ún nuu sava-ga chaá, áchí-ya. ¹⁰Ni tutu i' yá'a té ka'u-ga-ro náún. Yuu já ní kaské'ichí chaá kácutá'an, ya'á kúu máá yúu ndíso fuerza jiki. ¹¹Máá Tatá Dios, ni sá'a-ya súan. Te kánaa iní-yo ndé'é-yó tíñu yá'a, áchí-ya jíin-de. ¹²Te kándúkú-de modo tiin-de-ya. Chi ni kajuku'un ini-de ja sikí máá-de kúu tu'un yatá ní ka'an-ya-ún. Ko ni kayu'ú-de ni kajito-de ñayivi. Te ni kaxndóo-de-ya, te kája'an-de.

Siki xú'ún yóo

¹³Te ni katájí-de sava chaá fariseo jíin chaá herodiano kája'an-de nuu-yá, náva'a tiin yatá-de-ya jíin yakú tu'un. ¹⁴Te ni chakoyo-de. Te ni kaka'an-de jíin-yá: Maestro, kájiní-ná ja ká'an ndaa-ní. Te tú yú'ú-ní jito-ní ni iin chaá, chí tú ndé'é-ní ndasa jíto taká chaá, chí sua stá'an ndaa-ní ichi Dios. Á kuu kua'a-yó xú'ún yóo nuu César, xí túu. Á kua'a-yó, xí ma kuá'a-yó, áchí-de jíin-yá. ¹⁵Yúan-na te máá-yá, a ni juku'un ini-ya já xndá'ú-de-ya kákuñi-de. Te ni ka'an-ya jíin-de: Naja kájito nchaá-ro rúu. Kua'a xu'ún jián ná kii nde'é-rí, áchí-ya. ¹⁶Te máá-de, ni kaja'a-de xu'ún-ún nuu-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Ndé chaá kúu chaá ncháa nuu yá'a, jíin tú'un yóso yá'a, áchí-ya. Te ni kaka'an-de jíin-yá: César kúu, áchí-de. ¹⁷Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Kua'a ja xiin César nuu César, te ja xiin Dios nuu Dios, áchí-ya. Te ni kánaa xáan ini-de ni kajini so'o-de tu'un ni ka'an-ya.

Siki já náchaku ndi'yi

¹⁸Yúan-na te ni chakoyo chaá saduceo nuu-yá. Te chaá-ún, káka'an-de ja tú nachaku kuti ndíyi. Te ni kajika tu'un-de-ya: ¹⁹Maestro. Moisés, ni chaá-de tutu ni ndoo jíin-yó, nú ñani iin chaá kuu-de, te ndoo ñasí'f-de, te nú tú se'e-de ní ío, te ñani-de naki'in ñasí'f-de, te nandakin-de tata ñani-de, áchí tutu-ún. ²⁰Te ni ka'io usia ñani. Te chaá núú, ni tanda'a-dé. Yúan-na te ni ji'i-de. Te tú ní xndóo-de tata-de. ²¹Te chaá uu, ni naki'in-de-ña.

Te ni jil'i-de. Te ni cha-a-ún, tú ní xndóo-de tata-de. Te cha-a uni, suni súan. ²²Te ndí'usiá-de, ni kanchaka-de-ña. Te tú ni iin-de ní xndóo-de tata. Te onde sandí'í-na te ni jil'i máá ñá'an-ún. ²³Núsáá te kivi náchaku taká ndiyi, ja náchaku máá ñaní jíná'an-de, te ndé iin-de kuu-ña ñásí'í-de, chi ndí'usiá-de, ni kanchaka-de-ña, áchí-de jíin-yá. ²⁴Yúan-na te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Tú kájuku'un iní-ro jíin tutú i, ni jíin fuerza Dios. Yuán ní kastíví-ró tú'un. ²⁵Chi kivi náchaku-de ma'ñú ndíyi, ni tuká tãnda'a kúti-dé, ni ma nãtãnda'a máá-ña. Chi nduu-de nátu'un ndajá'a ká'io andívi. ²⁶Te siki ndíyi ja náchaku, á té ka'u-ga-ro tutú Moisés, ndasa ni ka'an Dios jíin-de ma'ñú yukú: Máá-rí kúu Dios Abraham, Dios Isaac, Dios Jacob, áchí-ya jíin Moisés. ²⁷Ko nasu Dios cha-a ni kajil'i kúu-ya, chi sua Dios cha-a káichaku kúu-ya. Xa-a kastíví-ró tú'un núsáá, áchí-ya jíin-de.

Tu'un tá'ú tíñu kánúú xáan-gá

²⁸Te iin cha-a cháa tutu ni jini so'lo-de kástátá'an-de, ni ja-a-de. Te ni jini-de ja vá'a ni nachísó-yá tu'un nuu-dé. Te ni jika tu'un-de-ya: Ndé tu'un kánúú xáan-gá nuu taká tu'un ni tá'ú-yá tíñu sáá, áchí-de. ²⁹Te ni ka'an Jesús jíin-de: Ya'á kúu tu'un kánúú xáan-gá nuu taká-ga: Kuni so'lo Israel, máá Tatá-yo Dios, máá iin-ni-ya ío. ³⁰Núsáá te kumani-ro jíin máá Tatá-ro Dios onde jíin iní jíin añú-ro, jíin níí núu jiní tuní-ro, jíin níí fuerza-ro. Ya'á kúu tu'un tá'ú tíñu kánúú

xáan-gá. ³¹Te tu'un uu kúu suni nátu'un inga-ún: Kundá'ú iní-ro tá'an-ró nátu'un kúndá'ú iní-ro máá-ró. Tuká inga tu'un tá'ú tíñu kánúú-ga ío, chi ya'á-na, áchí-ya jíin-de. ³²Yúan-na te cha-a cháa tutu, ni ka'an-de jíin-yá: Jandáa Maestro, va'a ká'an-ní, chi Dios iin-ni-ya ío, te tuká inga Dios ío. ³³Te kumani-yo jíin-yá onde jíin iní jíin añú-yo, jíin níí núu jiní tuní-yo, jíin níí fuerza-yo, te kundá'ú iní-yo tá'an-yo nátu'un kúndá'ú iní-yo máá-yo, kánúú xáan-gá ya'á vásá já ká'mu-yo kiti jíin taká kiti ká'ni-yo núu-yá, áchí-de jíin-yá. ³⁴Yúan-na te ni jini Jesús ja vá'a xa-a ní xndíó káni-de tu'un. Te ni ka'an-ya jíin-de: A yani kuu kivi-ró ñuu nuu tá'ú Dios tíñu, áchí-ya. Te ni iin-de, tuká ní chúndéé iní-de kaka tu'un-de-ya:

Siki Sé'e David

³⁵Te ni stá'an Jesús iní ve'e i. Te ni ka'an-ya: Naja káka'an cha-a káchaa tutu ja Cristo kúu Se'e David. ³⁶Chi suni máá David, ni ka'an-de ni sá'a Espiritu Santo jíin-de: Máá Tatá Dios ni ka'an-ya jíin Jító'o-ri: Nungoo-ró íchi ndává'a-ri, te ná chúkú-rí cha-a kájito u'u róo, kuu-de teyu kuxndíi ja'a-ro, áchí Dios. Achí David. ³⁷Chi suni máá David, Jító'o, ni ka'an-de jíin-yá. Te ndasa kuu máá-yá se'e-de núsáá, áchí-ya. Te taká ñayivi ndá'ú, ni ka'io iní ni ka'io añú-i ni kajini ná'in-i ja ká'an-ya.

Siki já ní kana jíin-yá nuu-í

³⁸Te ni stá'an-ya tú'un. Te ni ka'an-ya jíin-i: Koto-ró máá-ró núu cháa káchaa tutu. Chi kákuni-de

kaka-de jíin sún̄nu káni. Te kákuni-de ja ká'an sa'an-yo jíin-de nu'yá'u. ³⁹Te silla onde xini mesa ini ve'e sinagoga, jíin silla xini mesa nuu ío xini kákuni-de. ⁴⁰Te cha'a yá'a kákókó-de ve'e ña'an kéndoo ndá'ú, te kásá'a-de ja túu kuachi-de, yuán kájikan ta'u ná'an-de. Cha'a yá'a ví'í-gá ta'nu ndatu-de, áchí-ya.

Ja ní soko ñá'an viuda xu'ún

⁴¹Te kánchaa Jesús ichi núu janú nuu kásoko-í xu'ún. Te ndé'é-yá ndasa káchu'un kua'a ñáyivi xú'ún ini janu-ún. Te kua'a cháa kúká, ni káchu'un téyíí-de. ⁴²Te ni cha'a iin ña'an ní kéndoo ndá'ú. Te ni chindee-ña úu xu'ún yá'kí náa, ja kúu iin centavo. ⁴³Yúan-na te ni kana-ya xini cháa káskuá'a jíin-yá. Te ni ka'an-ya jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, ja ñá'an ní kéndoo ndá'ú yá'a, ni chu'un-ga-ña vásá táká ñáyivi ní káchu'un ini janu-ún. ⁴⁴Chi taká-i, ni káchu'un-i ja ní ndendoso sikí-í. Ko ña'an yá'a, vasa kúndá'ú-ña, ko ni chu'un ndi'i-ña ja ñáva'a-ña, onde jíin táká ja kúchaku-ña, áchí-ya jíin-de.

Tuni nuu kúyani ncha'a Jesús

13 Te ni ndenda-ya ini ve'e ij. Te iin cha'a skuá'a jíin-yá, ni ka'an-de jíin-yá: Maestro, ndé'é-ní ná xa'an lúu yuu te luu ve'e ío, áchí-de. ²Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Á ndé'é-ró núu táká ve'e ná'nu yá'a. Ma kútá'an-ga ni iin yuu, chi iin kivi te ndi'i ndua, áchí-ya. ³Te ni jungoo-ya onde yuku Olivos, ichi núu vé'e ij. Te Pedro, Jacobo, Juan, jíin Andrés, ni kajika tu'ún siin-de-ya: ⁴Kastu'ún-ní

nuu-ná. Ndé kivi koo taká tiñu yá'a. Te naún tuni koo nuu kúyani cha'a taká tiñu yá'a, áchí-de. ⁵Te Jesús, ni kejalá'-yá ká'an-ya jíin-de: Koto-ró máa-ró jín'an-ró, nává'a tú xndá'ú ni iin-de róó. ⁶Chi kikoyo kua'a cháa ki'in núu-de sí'ví-rí, te ka'an-de: Máa-rí kúu Cristo, achi-de. Te xndá'ú-de kua'a xa'an ñáyivi. ⁷Te nú ni kajini tu'un-ró káka'an ja ío guerra xí ja koo guerra, te ma yú'ú-ro. Chi kánúu koo súan. Ko té jinu-ga kivi. ⁸Chi ndonda nación sikí nación, te nuu sikí núu. Te yá'a yúan taan, te ni'in, te koo tama, te ni'in ñáyivi. Ya'a kákuu tundó'o kéjalá'á núu.

Tu'un ndasa ndo'o ñáyivi kákandija

⁹Te koto-ró máa-ró, chi nastúu-de róó nuu junta. Te ini ve'e sinagoga xndó'o-de róó. Te onde nuu gobernador jíin núu rey kana-de xini-ro ja sikí rúu. Te kani ndaa-ro tú'un nuu-dé. ¹⁰Te jínu nū'ún ja xná'an-ga kuicha tu'un va'a-ri nuu táká ñáyivi. ¹¹Te nú kinchaka-de róó, ja nastúu-de róó, ma ná'kani tu'a ini-ro ndasa ka'an-ro jíin-de. Chi ja kuá'a-ya núu-ro hora jian, yuán ká'an-ro. Chi nasu máa-ró ká'an, chi Espiritu Santo ka'an, áchí-ya. ¹²Te ñani jíin ñaní nastúu tá'an ja ná kúu. Te táa jíin sé'e, te se'e-ún ndonda sikí táa, te ka'ni tá'an. ¹³Te taká ñáyivi, koto u'u-i róó ja sikí rúu. Ko cha'a kundij ni'in onde kivi jínu, cha-a-ún kaku, áchí-ya. ¹⁴Ko nú ni kajini-ro ja káchá'an te ni tucha taká ndatiñu nuu má kúu kuti koo súan núu, natu'un ni ka'an Daniel cha'a ni jani tu'un Dios (cha'a ká'u, ná júku'un

ini-de), yúan-na te ñayivi káxiukú iní nuu Judea, ná kúnu-i kingoyo-i onde yuku. ¹⁵Te chaa kánde xini vé'e, ma núu-de ndívi-de ini vé'e ki'in-de ndatínu-de. ¹⁶Te chaa kánde onde rancho, ma náxió káva yátá-de náki'in-de tikachí-de ichi yatá-dé. ¹⁷Ko kivi-ún naka ndá'ú kuu ja káñu'un se'e, jín ja káskáxin-í. ¹⁸Ná kakán ta'u-ro núsáa, náva'a tú kunu-ró máa víko vjín ki'in-ro. ¹⁹Chi kivi-ún koo tundó'o, ja té tuká koo onde kivi ní sá'a Dios ñuyívi, te onde vina, te ni ma koo-ga. ²⁰Te nú máa Tatá Dios, tú ní náxndíyi-ya kivi-ún núú, ni iin chaa ma káku kuti-dé núú. Ko ja sikí cháa ni nakaji-ya, yuán ní naxndíyi-ya kivi-ún.

Tuni máa kivi sándí'i-na

²¹Núsáa te nú ndé chaa ká'an jín-ró: Yá'a ndé'é-ró kánchaa Cristo, xí: Yúan ndé'é-ró kánchaa-ya, ma kándíja-ró ja ká'an-de. ²²Chi kenda Cristo xndá'ú, jín cháa kani tu'un tú'ún. Te sá'a-de tuni tiñu ñá'nu xaan, náva'a xndá'ú-de onde chaa ni nakaji-ya, te nú ná kúu sá'a-de. ²³Koto-ró máa-ró, chi a ni kachi ndí'i-ri nuu-ro, áchí-ya. ²⁴Te kivi ndí'i koo tundó'o-ún, kutúún ndikandii, te yoo ma ndíi-gá. ²⁵Te tiñuú xíní, jungoyo-ti ichi ándívi kíi-ti. Te taká fuerza ándívi, ndí'i ka'ya. ²⁶Yúan-na te kuni ñayivi núu máa Sé'e chaa kii-ya ichi ándívi núu vikó nu'ún jín kuá'a fuerza ja ndúñá'nu-ya. ²⁷Yúan-na te tájí-yá ndajá'a-yá kingoyo. Te nastútú-yá ñayivi ní nakaji-ya ndákúun lado ñuyívi, onde nuu ndí'i ñu'un, te onde nuu ndí'i ándívi. ²⁸Vina te

skuá'a-ró ndasa sá'a yunu mérkexe. Nú a ni nduyúcha núma, te ni najaa nda'a, te a kájiní-ro ja á ni kuyani viko sáú. ²⁹Suni súan róó, nú a ni kájiní-ro kuákuu taká tiñu yá'a, te kuni-ro ja á yani ja kivi-ún. ³⁰Jandáa ká'an-ri jín-ró ja má náa ñayivi yá'a, onde ná skíkuu taká tiñu yá'a. ³¹Ándívi jín ñuyívi chi naa, ko tu'un ká'an-ri chi ma náa.

Sikí ja kúndito-i

³²Ko kivi koo-ún, jín hora, tú ni iin chaa jiní, ni ndajá'a ká'io ándívi, ni máa Sé'e-ya, chi máa iin-ni máa Táa-yo Dios jiní-ya. ³³Koto-ró máa-ró, te kundito-ró, te kakan ta'u-ro. Chi tú kájiní-ro na kivi koo. ³⁴Chi nátu'un iin chaa kua'an jíká-de. Te ni xndóo-de ve'e-de. Te ni ja'a-de tu'un nuu mozo-de, ná tiñu sá'a iin iin-de. Te chaa ndíto yuxé'é, ni ta'u tiñu nuu-dé, ná kúndito-de. ³⁵Núsáa te kundito-ró, chi tú kájiní-ro na hora nchaa jito'o ve'e-ún, á aini, á ñúú, á kána lí'li, á jañá'an. ³⁶Chi sánaa ini-ro te nchaa-ni-ya. Te ni'in-yá róó kákixi-ro. ³⁷Te taká tu'un ká'an-ri jín-ró yá'a, suni ká'an-ri jín ndívi-i jíná'an-i. Kundito jíná'an-ró, áchí-ya.

Ja ní kanatiin tu'un tá'an sikí Jesús

14 Te uu-ga kivi te vásá ní kuu Pascua jín víko koo statilá tú yí'i yujan íá. Te sutu ñá'nu jín cháa káchaa tutu, ni kándúkú-de modo ndasa xndá'ú-de-ya te tiin-de-ya. Te ka'ni-dé-ya kákuñi-de. ²Te ni kaka'an-de: Ma kúu sá'a-yó máa kivi víko, chi nú súan te ndonda vaá ñayivi, áchí-de.

Jesús jíin nǎ'an ndíso perfume

³Te kándeeyá nūu Betania, kánchaa-yá nūu mesa ve'e Simón cháa télyu ndí'yi. Te nī cháa iin nǎ'an, kándá'a-ña iin tiya'a nū'un perfume máá nían ita nardo kúu. Te ncháa ya'u téyíí. Te nī tá'u-ña tíya'a-ún. Te nī chu'un-ña xiní-yá. ⁴Te sava, nī kakitj ini. Te nī kaka'an: Naja náa perfume jian. ⁵Chī kuu kuyá'u ví'lí-gá unī ciento peso, te kuá'a-yó nūu náyivi ndá'ú nūu, áchí. Te nī kaka'an vaá siki-ñá. ⁶Ko Jesús, nī ka'an-ya: Sía-ña. Naja kástá'an-ro-ñá. Tiñu va'a sá'a-ña jíin-rí, áchí-ya. ⁷Chī nene káxiukú náyivi ndá'ú jíin-ró. Te nú kákun-ro te kuu sá'a va'a-ró jíin-i. Ko ruu, na tú nene kánchaa-ri jíin-ró. ⁸Ya'a-ni nī kuu nī sá'a-ña. Chī a nī chí'i tu'a-ña perfume yiki kúñu-ri kivi yúji-ri. ⁹Jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja níí nūyívi nú ná kuicha tu'un va'a yá'a, te tiñu nī sá'a-ña yá'a, suni koo tu'un nává'a ná nūku'un ini-i-ña, áchí-ya. ¹⁰Yúan-na te Judas Iscariote, iin ja uxí uu yúan, kua'an-de nuu sutú nǎ'nu ja nastúu-de-ya. ¹¹Te súan nī kajini so'o sutu-ún. Te nī kakusií ini. Te nī kakeyu'u ja kuá'a xu'ún nūu-dé. Te ná ndúkú-de modo ndasa nastúu-de-ya.

Viko lélú Pascua

¹²Te máá kivi kējá'a víko koo statilá tú yí'i yujan ía, suni máá kivi kásoko-dé lélú Pascua, te cháa káskuá'a-ún, nī kaka'an-de jíin-yá: Ndénu kuni-ní ná kísátu'a-ná nuu kée-ní lélú Pascua, áchí-de. ¹³Te nī táji-yá uu cháa káskuá'a

jíin-yá kua'an-de. Te nī ka'an-ya jíin-de: Kuá'an onde nūu. Te yúan ketá'an-ró jíin iin cháa ndíso iin kivi nducha. Te kundikin-ro-dé ki'in-ro jíin-de. ¹⁴Te nuu ndívi-de, yúan ka'an-ro jíin máá jito'o ve'e-ún: Achí máá Maestro: Ndénu ío iin ve'e kuá'a nūu-ní nuu kée-ná lélú Pascua jíin cháa káskuá'a jíin-ná, achí-ro. ¹⁵Te máa-de, ná stá'an-de iin cuarto ká'nu onde xiní vé'e nuu-ro, yúan a ío tu'a. Te yúan sátu'a-ró ndasa kuu-yó, áchí-ya jíin-de. ¹⁶Te kaja'an cháa káskuá'a jíin-yá. Te nī jakoyo-de nūu-ún. Te nī kani'in-dé nátu'un nī ka'an-ya jíin-de. Te nī kasátu'a-de ndasa kuxini-de lélú Pascua. ¹⁷Te nī ini. Te kua'an-ya jíin máá uxí uu cháa-ún. ¹⁸Te káxiukú-de nuu mesa káyee-dé staa. Te nī ka'an Jesús: Jandaa ká'an-ri jíin-ró, ja iin róo, ja yée jíin-rí, nastúu-ró rúu, áchí-ya. ¹⁹Yúan-na te nī kakuxíí ini-de. Te nī kajika tu'ún ná iin ná iin-de-ya: Ja náa náún, ja náa náún, ká'an iin-de, ká'an inga-de. ²⁰Te nī ka'an-ya jíin-de: Iin ja uxí uu ja chíxí'ú nūu kó'o jíin-rí kúu, áchí-ya. ²¹Chī jandaa máá Sé'e cháa ki'in-ya nátu'un yóso tú'un-ya nūu tutú. Ko naka ndá'ú kúu cháa nastúu máá Sé'e cháa. Va'a-ga nú tú ní kaku cháa-ún nūu, áchí-ya. ²²Te káyee-dé. Te nī ki'in Jesús staa. Te nī jikan ta'u-yá. Te nī sakuáchí-yá. Te nī ja'a-ya nūu-dé. Te nī ka'an-ya: Kee jíná'an-ró. Ya'a kúu yiki kúñu-ri, áchí-ya. ²³Te nī ki'in-ya iin taza. Te nī jikan ta'u-yá. Te nī ja'a-ya nūu-dé. Te ndí'i-de, nī kaji'i-de. ²⁴Te nī ka'an-ya jíin-de: Ya'a kúu niñi-rí ja sá'a contrato jaá. Te ja siki náyivi

kuá'a te nì jati. ²⁵Te jandáa ká'an-ri jíin-ró: Ma kó'o-ga-ri nducha ndé'e uva, onde kivi náko'o-ri ja jáa iní ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, áchí-ya. ²⁶Te nì kajita-ya ñin yaa ii. Te nì kenda-ya kája'an-ya onde yuku Olivos. ²⁷Yúan-na te Jesús, nì ka'an-ya jíin-de: Ndivii-ro, nayu'ú-ro ja sikí rúu akuáa vína. Chì a yóso núu tutú: Stují-rí chaá ndíto rií, te máa ríi-ún, kuicha-ti, áchí. ²⁸Ko nuu náchaku-ri, te xna'an-ga ruu ki'in-ri ñuu Galilea vása róo, áchí-ya. ²⁹Ko Pedro, nì ka'an-de jíin-yá: Vasa ndivii-dé ná náyu'ú-de, ko náa chi túu, áchí-de. ³⁰Te Jesús, nì ka'an-ya jíin-de: Jandáa ká'an-ri jíin-ró, chi róo, akuáa vína, onde ná té kana-ga lí'li uu jínu, te ma kuátu'un-ró rúu unì jínu, áchí-ya. ³¹Ko máa-de, téyí ní ka'an-de: Vasa ná kúu-ná jíin-ní, ko ma kasú-ná yu'u-ná ja kúu ní, áchí-de. Te suni súan nì kaka'an ndi'i-de.

Jesús inì Jardín Getsemaní

³²Te nì jakoyo-ya ñin nuu nánì Getsemaní. Te nì ka'an-ya jíin cháa káskuá'a jíin-yá: Yá'a-ni jungoo-ró nini ná kakán ta'u-ri, áchí-ya. ³³Te nì jaka-ya Pedro jíin Jacobo jíin Juan kája'an-de jíin-yá. Te nì kejá'a-yá yú'ú-ya, te ndúkuí'a inì-ya. ³⁴Te nì ka'an-ya jíin-de: Xaan ndúkuí'a inì-ri, chi a yani kuu-ri. Yá'a kundatu-ró, te kundito-ró, áchí-ya. ³⁵Te nì kanduu-ya ñin tí'lí. Te nì jukuíni jíití-yá nuu ñu'un. Te nì jikán ta'u-yá, te nú kuu kaku-ya hora-ún. ³⁶Te nì ka'an-ya: Abba, Taa. Taká tiñu kúu sá'a máa-ní. Chaxio-ní tundó'o-ná yá'a ná kí'in. Ko nasu ja kuní máa-ná, chi

ja kuní máa-ní ná kúu, áchí-ya. ³⁷Te nì ncha-ya. Te nì jini-ya já kákixi-de. Te nì ka'an-ya jíin Pedro: Simón, kixi-ro náún. Á tú kánda-ró kúndito-ró vasté ñin hora. ³⁸Kúndito, te kakan ta'u-ro, náva'a ma kóto ncha-ún róo. Chì kuní ndija añu-ro, ko yiki kúnu-ró chi túu, áchí-ya. ³⁹Te kua'an tuku-ya. Te nì jikán ta'u-yá. Suni ñin-ni tu'un nì ka'an-ya. ⁴⁰Te nì ncha-ya. Te nì jini tuku-ya-dé kákixi-de, chi xaan káji'i-de numá'ná. Te tú kútuní ndasa xndió káni-de tu'un nuu-yá. ⁴¹Te nì ncha-ya vuelta unì. Te nì ka'an-ya jíin-de: Kusú te ndetátu-ro-ná. A nì kuu. Vina te nì ja hora ja máa Sé'e chaá natuu-ya núu ndá'a cháa ká'io kuachi. ⁴²Ndukoo, ná ch'ó. Chì ja nástuu ruu, a nì kuyani vai, áchí-ya.

Ja ní kakatiin-de Jesús

⁴³Te súan ká'an-ya, te nì cha-ñi Judas, ñin ja uxí uu-ún. Te ñin nuu já káchindéé tá'an jíin-de, jíin machete jíin yúnu vái koyo jíin-de. Chì sutu ñá'nu jíin cháa káchaa tutu jíin cháa nì kayii, nì katáji cháa-ún. ⁴⁴Te chaá nì nastuu-ya-ún, nì ja'a-de ñin tuni, te nì ka'an-de: Chaá tíyú'ú-rí-ún, yúan kúu. Katiin jíná'an-ró, te kunchaka-ró kí'in-ro jíin, áchí-de. ⁴⁵Yúan-na te nì cha-de. Te nì kandita-ni-de nuu-yá. Te nì ka'an-de jíin-yá: Maestro, Maestro, áchí-de. Te nì tiyú'ú-de-ya. ⁴⁶Te chaá vai koyo jíin Judas-ún, nì kakatiin-de-ya. ⁴⁷Te ñin chaá kándii yúan, nì stáa-de machete-de. Te nì kachi-de so'o mozo máa sutú ñá'nu-ga. ⁴⁸Te nì ka'an Jesús jíin-de jíná'an-de: Nátu'un sikí ñin chaá

kuí'ná vái koyo-ró jíin machete jíin yúnu kátiin-ró rúu náún.

⁴⁹Ndita'an kiví ní kandee-ri jíin-ró iní ve'e ii, ni stá'an-ri tu'un, te tú ní kákatiin-ró rúu. Ko súan kásá'a-ró náva'a ná skíkuu tutu ii, áchí-ya.

⁵⁰Yúan-na te cháa káskuá'a jíin-yá, ni kaskéndo-de-ya. Te ni kajinu ndi'i-de kája'an-de. ⁵¹Te iin suchí, ndikín-ya kuá'an-i jíin-yá. Te ndíi-i iin sa'ma kuítá, chí víchí líi-í. Te ni kákatiin-de-i. ⁵²Ko máá-i, ni xndóo-i sa'ma kuítá-ún. Te ni jinu víchí líi-í kua'an-i.

Ja ní kandii Jesús nuu sutú ñá'nu-ga

⁵³Te ni kákinchaka-de Jesús nuu máá sutú ñá'nu-ga. Te taká sutu ñá'nu jíin cháa ni kayii jíin cháa káchaa tutu, ni kandutútú-de. ⁵⁴Te Pedro, jíká ndikín-de-ya ondé ini yuxé'é máá sutú ñá'nu-ga-ún. Te ni jungoo-de jíin cháa kájatíñu-ún, ndúvixi-de ñu'un. ⁵⁵Te taká sutu ñá'nu jíin taká cháa junta, ni kandúkú-de iin tu'un siki Jesús, ja ká'ni-dé-ya kákuñi-de. Ko tú ní káni'in-dé. ⁵⁶Chí kua'a-dé, ni kasátú'ún-de siki-yá. Ko tu'un ni kaka'an-de-ún, tú ní kété'an. ⁵⁷Yúan-na te ni kandukuiñi sava-de, ni kasátú'ún-de siki-yá: ⁵⁸Máá-ná, ni kajini-ná ká'an-de: Ruu, stúchaa-ri ve'e ii yá'a ja ní kasáva'a nda'a. Te nuu uní kiví te ndukani-ri inga ja tú níni jíin ndá'a, áchí-de, áchí jíiná'an. ⁵⁹Ko ni súan tú ní kété'an tu'un ni kaka'an. ⁶⁰Yúan-na te máá sutú ñá'nu-ga-ún, ni ndukuiñi-de kándii-de ma'ñú. Te ni jiká tu'un-de Jesús: Tú ka'an kuti-ro náún. Ndasa káka'an cháa yá'a siki-ro, áchí-de jíin-yá. ⁶¹Te máá-yá, tú ní ká'an

kuti-yá. Te máá sutú ñá'nu-ga-ún, ni jiká tu'un tuku de-ya: Máá-ró kúu Cristo, Se'e máá I'a ii náún, áchí-de jíin-yá. ⁶²Te Jesús, ni ka'an-ya jíin-de: Máá-rí kúu. Te kuni-ro máá Sé'e cháa kunchaa-ya íchi ndává'a Dios nuu ío fuerza-ya. Te ndii-ya íchi ándívi jíin vikó nu'ún, áchí-ya. ⁶³Yúan-na te máá sutú ñá'nu-ga-ún, ni ndátá-ni-de sa'ma-dé. Te ni ka'an-de: Naún níni kúni so'o-yó ká'an inga-de núsáa. ⁶⁴Ni kajini-ro ná ndíva'a ká'an-de. Ndasa kájami ini-ro. Achí sutu ñá'nu-ga-ún. Te taká cháa-ún, ni kanakuxndii-de-ya ná kúu-ya. ⁶⁵Te sava-de, ni kativi sí'ví-de nuu-yá. Te ni kajasu-de nuu-yá. Te ni kaja'a-de jiki núu-yá. Te káka'an-de jíin-yá: Kani tu'un, áchí-de. Te cháa kájatíñu-ún, ni kastují-dé-ya jíin jiki.

Ja tú ní játu'un Pedro

⁶⁶Te ichi chíi yuxé'é yúan kándii Pedro. Te iin ña'an játiñu nuu máá sutú ñá'nu-ga-ún, ni cháa-ña. ⁶⁷Te ni jini-ña núu Pedro kándii-de ndúvixi-de. Te ni ndakoto-ña núu-dé. Te ni ka'an-ña: Te róo, jíin Jesús nuu Nazaret jíká-ró vii, áchí-ña. ⁶⁸Ko máá-de, tú ní játu'un-de. Tú jini-ná, ni tú júku'un ini-ná naún ká'an-ní, áchí-de jíin-ña. Te ni kenda-de yuxé'é yata vé'e-ún. Te ni kana-ni lí'li. ⁶⁹Te ña'an játiñu-ún, ni jini-ña núu-dé inga jínu. Te ni ka'an-ña jíin cháa ká'jin yúan. Cháa yá'a suni tá'an-de, áchí-ña. ⁷⁰Ko máá-de, tú ní játu'un tuku-de. Te ni kunúu tuku. Te cháa ká'jin-ún, ni kaka'an tuku-de jíin Pedro: Jandaa ja súni tá'an-de kúu-ró, chí cháa galileo

kúu-ró. Te tu'un ká'an-ro súan kuní koo, áchí-de. ⁷¹Ko máá-de, ni'in ni ka'an ndíva'a-de: Tú jiní-ri cháa yá'a ja káka'an-ro tú'un-de, áchí-de. ⁷²Yúan-na te ni kana-ni lí'li vuelta uu. Te Pedro, ni nuku'un iní-de taká tu'un ni ka'an Jesús jíin-de núú: Onde ná té kana-ga lí'li uu jínu, te ma kuátu'un-ró rúu uní jínu, áchí-ya sáá. Te ni nakani iní-de sikí tú'un-ún. Te ni nde'e-de.

Ja kuá'an Jesús nuu Pilato

15 Te jañá'an-ún, te taká sutu ñá'nu, jíin cháa ni kayii, jíin cháa káchaa tutu, jíin ndívii cháa junta, ni kaskétá'an-ni-de tu'un. Te ni kaju'ni-de Jesús kua'an-de jíin-yá. Te ni kaja'a-de-ya núu Pilato. ²Te Pilato, ni jiká tu'un-de-ya: Máá-ró kúu Rey cháa judío náún, áchí-de. Te ni ka'an-ya: Ká'an ndaa-ro, áchí-ya jíin-de. ³Te sutu ñá'nu-ún, ni'in ni kajikan-de kuachi sikí-yá. ⁴Te Pilato, ni jiká tu'un tuku-de-ya: Tú ka'an kuti-ro náún. Nde'é, ná kua'a kuáchi kajikan-de sikí-ro, áchí-de jíin-yá. ⁵Ko Jesús, tuká ní ká'an kuti-yá. Te ni naa iní Pilato ndé'é-de nuu-yá. ⁶Te ío costumbre Pilato ja kivi víko-ún sía-de iin cháa yí'i vekaa, ñani cháa kákuu iní ñayivi. ⁷Te ni io iin cháa nání-de Barrabás, kánde-de vekaa jíin tá'an-de ja ní kánda-de, ni kaja'ni-de ndíyi. ⁸Te ni chakoyo kua'a ñayivi. Te ni kaka'an-i jíin Pilato ná sá'a-de nátu'un ío costumbre-de. ⁹Te ni ka'an Pilato jíin-i: Kákuni-ro já sía-ri Rey cháa judío náún, áchí-de. ¹⁰Chí a ni jiní-de ja ní kákuuásún iní sutu ñá'nu-ún, te yuán ní

kaja'a-ún-yá nuu-dé. ¹¹Chí sutu ñá'nu-ún, ni kaská'an-de ñayivi kuá'a-ún ja Pilato va'a-ga ná sía-de Barrabás ki'in. ¹²Te ni ka'an tuku Pilato: Ndasá kákuni-ro já sá'a-ri jíin cháa káskúnání-ró Rey judío núsáá, áchí-de jíin-i. ¹³Te máá-i, ni kákana jaa tuku-i: Kata kaa-ní cháa jian jiká cruz, áchí-i. ¹⁴Ko Pilato, ni ka'an-de jíin-i: Naún kuachi ni sá'a-de, áchí-de. Te máá-i, ví'í-gá ni kákana jaa-i: Kata kaa-ní-de ná kúu-de, áchí-i. ¹⁵Te Pilato, kuní-de ja ná kúsi iní ñayivi-ún. Te ni sía-de Barrabás kua'an. Yúan-na te ni xndó'o-de-ya. Te ni ja'a-de-ya kuíta kaa-ya já ná kúu-ya.

Ja ní kasákátá soldado nuu-yá

¹⁶Yúan-na te soldado, ni káki'in-de-ya kuá'an-de jíin-yá iní ve'e palacio. Te ni kákana xini tá'an-de ni kánda-tútú-de. ¹⁷Te ni kachu'un-de-ya iin sa'ma kuá'a tándí'í. Te ni katiin-de iin corona iñu. Te ni kachu'un-de xini-yá. ¹⁸Yúan-na te ni kaka'an-de jíin-yá: Rey judío, taá ndii, áchí-de. ¹⁹Te ni kakuun-de yunu xini-yá. Te ni kativi sí'ví-de nuu-yá. Te ni kajukuiñi jíití-de nuu-yá, te ni kachiñú'ún-de-ya. ²⁰Te nuu ni ndí'i ni kasákátá-de nuu-yá, te ni katava-dé sa'ma kuá'a tándí'í ñú'un-ya-ún. Te ni kánachu'un-de-ya sá'ma máá-yá, te ni kakeni'in-de-ya káta kaa-de-ya. ²¹Te iin cháa nání-de Simón ñuu Cirene (táa Alejandro jíin Rufo kúu-de), ni ja'a-de vaí-de ichi rancho. Te ni katetíñu-de cháa-ún ki'in-de jíin-de kundiso-de cruz-ya. ²²Te kaja'an-de jíin-yá onde nuu nání Gólgota, ja

kuní ka'an: yiki xiní. ²³Te nì kasáká núu-de vino jíin súsia ua. Te nì kaja'a-de nuu-yá ko'o-ya. Ko máá-yá, tú ní játá'ú-yá ko'o-ya.

Já ní kajata kaa-de-ya

²⁴Te nì kajata kaa-de-ya jiká cruz. Te nì kasaka-dé sa'ma-yá nuu tá'an-de. Te nì kasá'a-de apuesto sikí, ndasa ni'in, iin iin-de. ²⁵Te ka'iin nì kajata kaa-de-ya. ²⁶Te nuu tutú kuachi sikí-yá yóso: Ya'á kúu Rey chaá judío, áchí. ²⁷Te nì kajata kaa-de uu ñakuí'ná jíin-yá, iin ichi ndáv'a-a-ya, te inga ichi ndávésé-yá. ²⁸Te nì skikuu tu'un ká'an tutuú ii: Ondé jíin cháa kándañáá ní kaskétá'an-de-ya, áchí. ²⁹Te ñayivi kája'a yúan, nì kaskuíkó-i xiní-í. Te nì kaka'an ndíva'a-i jíin-yá: Jan jaan. Róo, ká'an-ro já stúchaa-ro véle ii Dios, te nuu uní kiví te ndukani-ró núu. ³⁰Vina te nama-ró máá-ró, te nuu-ró jiká cruz núsáá vii, áchí-i. ³¹Te suni súan nì kasákátá sutú ñá'nu-ún nuu-yá. Te kádatu'ún jíin cháa káchaa tutuú: Sava ñayivi á nì kuu nì nama-de, ko ma kúu nama-de máá-de. ³²Cristo, Rey chaá Israel, ná núu-de jiká cruz vina, te ná kuní-yo, te ná kándíja-yó, áchí. Te chaá kándíta kaa jíin-yá-ún, suni súan nì kaka'an ndíva'a-de jíin-yá. ³³Te nuu ní kuu ka'xiuu, te nì kuxkí'vì ní núu ñú'un onde ka'uní. ³⁴Te nuu ní kuu ka'uní, te nì ka'an jaa Jesús: Eloí, Eloí, lama sabactani, achí-ya. Já kuní ka'an: Dios máá-ná, Dios máá-ná, naja ní xndóo-ní náá. ³⁵Te sava chaá ká'iin yúan, nì kajini so'o-de. Te nì kaka'an-de: Nde'é, chí kána-de xiní Elías, áchí-de. ³⁶Te jínu iin

chaá nì jaa-de, te nì chindáji-de kachí núu vinagre. Te nì chaá-de xiní iin yunu. Te nì ja'a-de nuu-yá ja kó'o-ya. Te nì ka'an-de: Ná ndé'ó nú chaá Elías xnúu-de chaá, áchí-de. ³⁷Ko máá Jesús, nì ka'an jaa-ya. Te nì jí'i-ya. ³⁸Yúan-na te sa'ma ndíta kaa iní ve'e ii, nì te'nde uu onde nuu xiní te onde nuu já'a. ³⁹Te iin chaá capitán kándii-de nuu-yá. Te nì jini-de ja ní kana jaa-ya ní jí'i-ya. Te nì ka'an-de: Jandáa ja Sé'e Dios kúu chaá yá'a núu, áchí-de. ⁴⁰Te suni ká'iin sava ñasí'í kánde'e jíká-ña. Te yúan ká'iin María ñuu Magdala, jíin Salomé, jíin María náa José jíin Jacobo súchí. ⁴¹Chí onde ná kánde-ya ñuu Galilea, te ña'an-ún, nì kandikin-ña-yá. Te nì kajatíñu-ña núu-yá. Te suni ío kua'a-gá-ña, nì kaja'an-ña jíin-yá ñuu Jerusalén. ⁴²Te nì ini kiví-ún. Te kásatu'a-de, chí yuchaan kúu kiví ndétatú. ⁴³Te José ñuu Arimatea, chaá kúñá'nu nuu junta kúu-de, te suni ñúkuu iní-de ja kúu ñuu nuu tá'ú Dios tiñu, nì chaá-de. Te nì chundéé iní-de nì kiví-de nuu Pilato. Te nì jikan-de yiki kúñu Jesús. ⁴⁴Te Pilato, tú kándíja-de ja á nì jí'i-ya. Te nì kana-de xiní capitán. Te nì jiká tu'ún-de chaá-ún nú a nì jí'i-ya. ⁴⁵Yúan-na te nì kundaá iní-de ja ní ka'an capitán-ún jíin-de. Te nì ja'a-de yiki kúñu-ya núu José. ⁴⁶Te José, nì jaan-de iin sa'ma kuítá. Te nì xnúu-de-ya. Te nì chisukun-dé-ya sá'ma-ún. Te nì chindee-de-ya iní ve'e añú ja ní jacha chí iin kava. Te nì stúu-dé iin yuu ní jasu-de yuv'e añú-ún. ⁴⁷Te María ñuu Magdala, jíin María náa José, nì kajini-ña núu ní jakin-de-ya.

Ja ní nachaku Jesús

16 Te ni ini kivi ndétatú-ún. Te María nuu Magdala, jíin María náa Jacobo, jíin Salomé, ni kajaan-ña jí'lo vixi kichi'i-ña-yá. ²Te jañá'an kivi iin semana, ja á ni kana ndikandii, ni jakoyo-ña núu vé'e añú. ³Te káka'an máá-ña: Ndénu ní'in-yo iin chaa chaxio yuu yuvé'e añú, áchí-ña. ⁴Te ni kandakoto-ña. Te ni kajini-ña ja á ni kuxio yuu-ún kua'an. Te ká'nu xaan. ⁵Te ni kivi koyo-ña iní vé'e añú-ún. Te ni kajini-ña iin chaa súchí, nú'un káni-dé iin sa'ma kuíjín, kánchaa-de ichi ndává'a. Te ni kayu'ú-ña. ⁶Te chaa-ún, ni ka'an-de jíin-ña: Ma yú'ú-ro. Kánandúkú-ró Jesús nuu Nazaret I'a ni jí'i jiká cruz. Túu-ya yá'a, chi a ni nachaku-ya. Yá'a nde'é-ró nú ní kajakin-de-ya. ⁷Kuángoyo núsáá, te kachi-ro núu cháa káskuá'a jíin-yá, jíin núu Pedro, ja xná'an-ga-ya kí'in nuu Galilea vásá kí'in-ro. Yúan kuni-ro núu-yá, nátu'un ni ka'an-ya jíin-ró sáá, áchí-de jíin-ña. ⁸Te máá-ña, kájinu-ña ní ndenda-ña vé'e añú. Chi káyu'ú-ña, te kákisi-i-ña. Te tú ni iin nuu ní kákachi-ña, chi káyu'ú-ña. ⁹Te Jesús, a ni nachaku-ya máá jañá'an kivi iin semana. Te xná'núú-gá ni ndenda ndijin-ya núu María nuu Magdala. Ña'an-ún, ni yi'ia usiá tachi káni-ña. Te ni kiñi'in-ya kuá'an. ¹⁰Te ni kee-ña kuá'an-ña. Te ni kachi-ña núu cháa ni kajika jíin-yá, chi kánduku'á ini-de te kánde'e-de.

¹¹Te súan ni kajini tu'un-de ja chakú-ya ní jini ña'an-ún nuu-yá. Ko tú ní kákandíja-de tu'un ká'an-ña. ¹²Te ni kuee-ga. Te inga modo ni nastá'an ndijin-ya máá-yá nuu úu-de kájika-de kua'an-de ichi rancho-de. ¹³Te chaa-ún, ni kaja'an-de. Te ni kastu'ún-de nuu sáva-ga. Ko ni tú ní kákandíja ja káka'an-de.

Ja kuáno'on-yá andívi

¹⁴Yúan-na te vásá ní nastá'an ndijin-ya máá-yá nuu máá uxi iin-de, káxiukú-de káyee-dé staa. Te ni kana jíin-yá nuu-dé, chi ndava iní añú-de, te tú ní kákandíja-de tu'un ni kaka'an ja ní kajini nuu-yá ja ní nachaku-ya. ¹⁵Te ni ka'an-ya jíin-de: Kuá'an jíná'an-ró níi náyivi, te kani-ró tú'un va'a-ri nuu táka ñayivi. ¹⁶Chaa kándíja te kuanducha-dé, kaku-de. Ko chaa tú kándíja, ta'nu ndatu-de. ¹⁷Te chaa kákandíja, sá'a-de tuni yá'a: Jíin sí'vi-rí kiñi'in-de tachi kiningoyo. Te ka'an-de inga yu'u jáá. ¹⁸Kuanchaa-de koq, te nú ni jí'i-de veneno, te ma sá'a daño jíin-de. Te xndée-de nda'a-dé siki ñayivi kú'u, te nduva'a-i, áchí-ya jíin-de. ¹⁹Yúan-na te nuu ní ndi'i ni ka'an máá Jíto'o-yo jíin-de jíná'an-de, te ni ndaa-ya kuáno'on-yá andívi. Te ni nungoo-ya ichi ndává'a Dios. ²⁰Te máá-de, kaja'an-de. Te ni kajani-de tu'un-ya táka lado. Te máá Jíto'o-yo, ni chindéé ní chituu-ya-dé. Te jíin tuni ni kasá'a-de-ún ni stá'an-ya ja ío ndaa taká tu'un yá'a. Amén.